

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА
05 Број: 337-804/2023
30. јануар 2023. године
Београд

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
БЕОГРАД

ПРИМЉЕНО: 30.01.2023

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
01	02-179	23	

ПРЕДСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

БЕОГРАД

Поштовани,

Влада предлаже председнику Народне скупштине да, у складу са чланом 119. ст. 2, 4. и 6. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС”, број 20/12 – пречишћен текст) сазове Посебну седницу Народне скупштине, на којој ће се народним посланицима обратити председник Републике Александар Вучић и на којој ће бити разматран Извештај о преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини од 1. септембра 2022. до 15. јануара 2023. године, који се доставља у прилогу.

С поштовањем,

ПРЕДСЕДНИК

Ана Бриабич

4100323.004/14

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА**

**КАНЦЕЛАРИЈА ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ
И
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА КООРДИНАЦИОНЕ ПОСЛОВЕ
У ПРЕГОВАРАЧКОМ ПРОЦЕСУ СА ПРИВРЕМЕНИМ
ИНСТИТУЦИЈАМА САМОУПРАВЕ У ПРИШТИНИ**

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГОВАРАЧКОМ ПРОЦЕСУ
СА ПРИВРЕМЕНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
САМОУПРАВЕ У ПРИШТИНИ
ОД 1. СЕПТЕМБРА 2022. ДО 15. ЈАНУАРА 2023. ГОДИНЕ**

Београд, 15. јануар 2023. године

САДРЖАЈ

I Увод.....	3
II Ангажовање у преговарачком процесу - активности.....	12
III Пресек стања по темама које су до сада разматране у Дијалогу.....	14
Заједница српских општина.....	14
Полиција.....	16
Правосуђе.....	18
Енергетика.....	21
Телекомуникације.....	22
Европске интеграције.....	23
Катастар.....	24
Матичне књиге.....	25
Царински печат.....	25
Дипломе.....	26
Слобода кретања.....	26
Регионално представљање.....	29
Интегрисано управљање прелазима (<i>IBM</i>).....	29
Званичне посете и официри за везу.....	31
Наплата царине.....	32
Развојни фонд за тзв. север Косова.....	33
Осигурање возила.....	33
Слободна трговина.....	33
Мост и „Парк мира“ у Косовској Митровици.....	34
Цивилна заштита.....	35
Споразуми и дијалог привредних комора.....	35
Транспорт опасног терета.....	36
Нестала лица.....	36
IV Збирни преглед постигнућа рада Канцеларија.....	37

Преговарачки процес са Привременим институцијама самоуправе у Приштини

I Увод

Премда се криза Дијалога Београда и Приштине од 2018. године системски развијала и продубљивала, током овог извештајног периода непобитно је дошло до њене крајње ескалације. Искључиву одговорност за такав развој догађаја неспорно носе актуелне Привремене институције самоуправе у Приштини (у даљем тексту: „ПИС у Приштини“ или „Приштина“), које од доласка на власт Аљбина Куртија у континуитету појачавају системску дискриминацију Срба, уз упорно одбијање спровођења и кршење готово свих договора који су до сада постигнути у оквиру Дијалога. Међутим, упркос томе што је поменути приступ ПИС у Приштини својеврсна константа преговарачког процеса, током овог извештајног периода приштинско деловање на терену се драстично интензивирало кроз брутално насиље и претње употребом насиља против Срба на Косову и Метохији (у даљем тексту: „АП КиМ“ или „КиМ“).

Заправо, ПИС у Приштини су целокупним деловањем од септембра 2022. године предузеле одлучан покушај да генеришу околности које ће им омогућити да и формално обезбеде себи „право“ да избегну примену обавеза из до сада закључених споразума из Дијалога, али и да на терену намећу једнострана решења која ће максимално отежати живот и опстанак Срба у Покрајини.

Из те перспективе, насиље Приштине против Срба у Покрајини од септембра 2022. године јасно је попримило све елементе који су потребни да би се могло окарактерисати као свеобухватан системски прогон на етничкој основи. О степену угрожености Срба на КиМ сведочи и податак да је у протекла 4 и по месеца забележено 68 етнички мотивисаних напада (у даљем тексту: „ЕМН“), што чини безмало 25% укупног броја таквих напада на Србе од доласка Аљбина Куртија на чело ПИС у Приштини. Покушаји ранијих приштинских званичника да евидентно систематско насиље против Срба прикажу као изоловане инциденте потпуно су демаскирани од Куртијевог преузимања власти. Његов режим сада нескривено употребљава полуге покрајинске власти и тамошње институције како би директно угрозио елементарна индивидуална и колективна права Срба. То уверљиво потврђују и последњи забележени ЕМН на Србе, у које су све чешће директно или индиректно укључени, поред припадника специјалних приштинских снага РОСУ, и припадници тзв косовских безбедносних снага (у даљем тексту: „КБС“).

Те наоружане приштинске структуре косовско-метохијских Албанаца су 6. јануара 2023. године у пуној мери потврдиле свој антисрпски карактер. Управо на Бадњи дан, а током прославе тог великог православног празника, припадник тзв КБС Азем Куртај је, ничим испровоциран, у Готовуши код Штрпца из ватреног оружја покушао да убије 11-тогодишњег Стефана Стојановића и 21-годишњег Милоша Стојановића. Последичне реакције званичника ПИС у Приштини на овај атак на српску децу у потпуности су потврдиле да те институције у најмањој мери идејно подстичу насиље против Срба и носе апсолутну одговорност за њихов трагични положај у Покрајини. Наиме, уместо да јасно осуде очит злочин који је почињен против деце искључиво из разлога националне и/или верске мржње према Србима, приштински званичници су га у својим тобожњим осудама окарактерисали као напад на „младе особе“ или „грађане

Косова“ – иако је очито да је припадник тзв. КСБ пуцао у Стојановиће не због њихових година или грађанско-правног статуса, већ због њихове припадности православном српском народу.

Да читава слика овог злочина из мржње буде још израженија, сличну логику у „осуди“ догађаја употребили су и готово сви међународни званичници у Покрајини. Превлађујућа рецепција овог догађаја од стране међународног фактора тешко је разумљива ако се има у виду да Београд годинама уназад непрекидно указује на изузетно тежак положај српског народа, који је изложен систематском етнички мотивисаном насиљу. Штавише, она је још неразумљивија ако се има у виду да се напад у Готовуши одиграо готово истовремено са предајом одговора команданта КФОР српској страни на њен захтев за испуњењем одредби Резолуције 1244 СБ УН и Војнотехничког споразума из Куманова - које гарантују право на повратак дела српских безбедносних снага на КиМ.

Поменути захтев Владе Републике Србије команданту КФОР је упућен 16. децембра 2022. године, у јеку кризе коју је неоснованим хапшењем Миљана Аџића и Дејана Панџића претходно покренула Приштина. Имајући у виду да су приштински званичници том приликом и јавно претили Србима који су мирно протестовали на барикадама, Влада Републике Србије је у свом захтеву детаљно елаборирала читав опсег продуженог систематског насиља које се од 1999. године спроводи над Србима на КиМ. Истовремено је и указала да снаге КФОР од 1999. године нису успеле да заштите Србе и нису испуниле одредбе чланова 9. и 15. поменуте резолуције, које им налажу демилитаризацију ОВК и других „наоружаних група косовских Албанаца“. Упркос свему наведеном, командант КФОР је одбацио овај захтев.

Антисрпски карактер тзв. КБС није изузетак у безбедносним структурама силе ПИС у Приштини. Истоветну природу су сваки пут све отвореније показивали и припадници специјалних снага РОСУ током сваког од 19 досадашњих илегалних упада на север КиМ. Међутим, њихов последњи акт потврђује да је нестајање Срба са КиМ једини циљ и њиховог деловања и илегалног присуства на северу КиМ. Подсећања ради, те снаге су током једног од прошлих упада на север КиМ из ватреног оружја тешко раниле Срећка Софронијевића у октобру 2021. године. Иако су се интензитет и природа њиховог насиља против Срба у протеклом периоду по било којем критеријуму драстично повећали, терор РОСУ је недавно кулминирао догађајем у којем су њихови припадници бојевим мецима гађали возило у којем су се налазила два Србина, а које се удаљавало од места на којем су се ти припадници РОСУ налазили. Том приликом они су тешко ранили Миљана Делевића који је, исто као и његов сапутник, пуком срећом остао у животу.

Описано поступање ових безбедносних структура јасан је показатељ да су те формације само полуга Приштине за пуно потчињавање српског народа на КиМ, или стварање немогућих услова за живот - који би Србе приморали на исељавање. То неспорно потврђује управо овај последњи напад у којем је рањен Делевић, а који се одиграо на магистралном путу Косовска Митровица-Рашка, код локације на Бистричком мосту у Општини Лепосавић. Иако су РОСУ започели да успостављају илегално присуство на више локација на северу КиМ још од фебруара 2022. године, те јединице су се стационарале покрај Бистричког моста тек током децембарске кризе. Оне су на тој локацији поставиле контролни пункт и бетонске баријере.

По истом антисрпском обрасцу, нажалост, поступају и остали припадници апаратуса ПИС у Приштини, посебно они који су ангажовани у области правосуђа. Уместо да спроводе законе, који им налажу да Србима врате отету и узурпирану имовину, они против припадника српског народа или непослушног дела осталих неалбанаца подижу лажне оптужнице како би их након тога неосновано лишили слободе. Поступак у сваком од ових случајева готово је увек повезан са оптужбама за наводно вршење ратних злочина, употребу „језика мржње“ или пак позивима на „пружање отпора“. У неким случајевима, као што се почетком децембра 2022. године догодило са Дејаном Пантићем, жртвама такве тортуре данима губи сваки траг, а када буду пронађени често се утврди да им је кроз забрану доставе неопходне медицинске терапије тенденциозно директно угрожаван живот. Када је конкретно реч о Пантићу, чак ни ЕУЛЕКС као мисија задужена за праћење спровођења владавине права на КиМ, више од десет дана није имала никакву информацију – ни где се налази након што је незаконито лишен слободе од стране припадника РОСУ, ни зашто адвокат и породица не могу да ступе у контакт са њим, нити у каквом је здравственом стању и зашто му је као тешком хроничном болеснику онемогућена достава неопходне терапије.

У другим случајевима правосудне институције отворено пресуђују и утврђују висине казни Србима само на основу њихове етничке припадности, што је неоспорно потврдио симболички упечатљив случај Николе Недељковића. Он је 28. јуна ухапшен на Газиместану под оптужбом за наводни говор мржње, и то само због тога што се сликао са српском заставом. Недељковић је потом иницијално осуђен без икаквих релевантних сведока, и то на осам месеци затвора – што је казна која је претходно била изречена и групи албанских младића који су извршили злочин силовања малолетнице. Казна Недељковићу је најпосле умањена за два месеца снажним деловањем српске стране према међународном фактору, али је чињеница да је он провео 6 месеци у затвору без икаквог основа потпуно неприхватљива.

Управни органи ПИС у Приштини спроводе и најкласичније структурално насиље против Срба, првенствено кроз злоупотребу и селективну примену прописа. На тај начин им директно угрожавају економску одрживост на њиховим вековним огњиштима, али и посредно отежавају услове за живот и опстанак и читаве српске популације која живи у непосредном окружењу тих Срба који су на удару такве праксе. Најупечатљивији пример ове врсте насиља се током извештајног периода одиграо почетком децембра у случају породице Петровић из Велике Хоче, која се бави винарством и виноградарством неколико генерација уназад, а којој је нелегално одузели 42.000 литара висококвалитетног вина.

Осим тога, органи ПИС у Приштини и даље не поступају на одговарајући начин у случајевима тешког етнички мотивисаног насиља којем су Срби изложени од стране албанских екстремиста. У том смислу посебно је потресан случај Стефана Томића из Клокота, којег је на сам дан Божића 7. јануара пресрела и брутално претукла група локалних Албанаца док се враћао из цркве са поноћне Литургије. Ништа мање забрињавајући је и случај 15-тогодишњег Лазара Милутиновића из Сувог Дола, којег су без икаквог повода претукла 4 локална Албанца.

Овакво нецивизацијско поступање приштинске стране је од септембра 2022. године проузроковало више озбиљних безбедносних криза на терену и последично

определило природу Дијалога у протеклом периоду. Уместо решавања питања која су у том преговарачком оквиру разматрана протеклих година са конкретним циљем унапређења живота људи и напретка у нормализацији односа, Дијалог се током овог извештајног периода користио искључиво као механизам за деескалацију поменутих криза. О томе сведочи и сама динамика формалних састанака који су у извештајном периоду вођени у оквиру Дијалога. Тако су у Бриселу од 1. септембра 2022. године одржана свега три састанка, од којих је један одржан на високом политичком нивоу¹, други на нивоу главних преговарача о техничким питањима², а трећи на експертском нивоу³. Отуда су овога пута знатно бројније активности реализоване од стране ЕУ посредника у Београду и Приштини, где су током својих посета одржали по 6 одвојених састанака са двама странама. Ови састанци били су примарно организовани у виду „шатл“ дипломатије, чији је примарни циљ био да спречи да кризе које је на терену изазивала Приштина прерасту у свеобухватну дестабилизацију региона.

У читавом овом сложенем контексту, током извештајног периода је закључен један споразум, којим је регулисано питање регистарских таблица возила. Тај податак би начелно чак могао бити оцењен и као задовољавајући резултат Дијалога у овом раздобљу, али само уколико се у разматрање узме искључиво чињеница да је остварен током релативно кратког извештајног периода. Међутим, када се у има у виду да је договор по том питању постигнут „у последњем тренутку“, и то не као резултат природног усаглашавања ставова у оквиру Дијалога, већ искључиво као резултат напора да се избегне огромна ескалација на терену коју је Приштина покренула, јасно је да резултати у погледу опште нормализације односа у овом периоду суштински нису задовољавајући.

Управо су сва догађања по том питању регистарских таблица возила потпуно потврдила искључиву приштинску одговорност за стање у којем се налази Дијалог, али и сасвим демаскирала њен деструктивни *modus operandi*. Подсећања ради, Приштина је садашњу фазу дестабилизације Дијалога и безбедносних прилика на терену суштински започела пре више од годину дана. У том циљу најпре је покушала да обезбеди подршку да се примена већ потписаних и валидних споразума из ове области изврши на начин који је у њеном искључивом интересу. Када јој то није успело, и када је након постизања Споразума од 30. септембра 2021. године схватила да је њен приступ био неуспешан, Приштина је у другој фази једноставно одлучила да кроз примену правног и физичког насиља на терену наметне једнострану и споразумима потпуно противна решења.

У том смислу је вредно подсећања да је власт Аљбина Куртија још 29. јуна 2022. године донела две нелегалне и споразумима из Дијалога противне одлуке о: 1) издавању улазно/излазног документа грађанима са пребивалиштем на КиМ који поседују личне карте Републике Србије и 2) пререгистрацији возила са легалним српским ознакама „КМ“ таблица⁴ на статусно неприхватљиве регистарске ознаке „RKS“. Српска страна је кроз одлучно ангажовање председника Републике успела да се 27. августа избори за постизање повољног и асиметричног споразума, којим су сачуване српске личне карте,

¹ 21. новембар 2022. године у Бриселу.

² 23. новембар 2022. године у Бриселу.

³ 10. октобар 2022. године у Бриселу.

⁴ Под појмом „КМ“ регистарске таблице подразумевају се збирно регистарске таблице које носе ознаке градова и општина на КиМ („КМ“ „ПР“ „ПЗ“ „ГЛ“ ПЕ, „УР“ и „ЂА“).

тј. осигурано право Срба на КиМ да без икаквих ограничења на простору КиМ могу да користе та документа издата од стране надлежних органа Републике Србије. Тиме је осујећена намера Приштине да Србе претвори у странце у сопственим вековним домовима и примора их да на 90 дана морају да напуштају простор КиМ, како би тек поновним уласком преко административних прелаза могли да стекну право да бораве у Покрајини. Захваљујући томе, Дијалог је на тренутак добио нов импулс и очекивало се да ће и друго акутно питање регистарских таблица убрзо бити решено како би се створили услови за обнављање уобичајеног темпа и садржине Дијалога.

Међутим, тај договор није довео до структурног смиривања ситуације, јер су ПИС у Приштини одбиле да се питање „КМ“ регистарских таблица решава истоветно, у складу са већ постигнутим споразумима. Услед тога су се напетости на терену током септембра 2022. године наставиле у светлу почетка примене приштинске једностране одлуке о укидању легалних српских таблица. Приштина је иначе том одлуком прописала да ће 1. новембра започети примену казних мера против Срба који до тог датума не буду извршили тзв. пререгистрацију возила са „КМ“ таблицама на тзв. „RKS“ таблице, које нису статусно неутралне.

Пошто је Приштина овим једностраним потезом на терену провоцирала озбиљну безбедносну кризу, ЕУ и други међународни чиниоци су покренули интензивну активност ради предупређивања неповољних сценарија. У вези са тим, Приштина је одбила њихове захтеве да за додатних десет месеци одложи примену своје одлуке о „пререгистрацији“ на тзв. „RKS“ таблице, што је на крају почетком новембра резултирало отпочињањем озбиљне безбедносне кризе. Ланац догађаја у овом контексту покренут је већ првог дана новембра приштинским изрицањем писаних „опомена“ власницима возила са „КМ“ регистарским таблицама, након чега је било прописано да уследи друга фаза кажњавања Срба кроз наплату новчаних казни у износу од 150 евра. Приштина је по том питању предвидела да се читав процес у трећој фази настави издавањем ПРОБА таблица, а да се у четвртој оконча конфискацијом српских возила уколико њихови власници не изврше пререгистрацију. У том смислу, битно је непрекидно имати у виду да је Приштина овим мерама директно прекршила Споразум од 30. септембра 2021. године, у складу са којим је режим „налепница/стикера“ прописан као привремено решење за возила са регистарским ознакама обе стране (укључујући и „КМ“ регистарске таблице) све до постизања трајног решења о том питању у Дијалогу на високом нивоу.

Непосредно након почетка прве фазе кажњавања Срба криза је додатно продубљена нелегалном сменом в.д. команданта Регионалног директората КП – Север (у даљем тексту: „РДС“) Ненада Ђурића, чиме је и у том домену драстично прекршила члан 9. Првог споразума који регулише питање полиције. При томе, Ђурић је смењен управо због тога што је одбио да примењује приштинске нелегалне, споразумима из Дијалога противне и једностране мере кажњавања својих сународника који користе легалне и легитимне српске регистарске таблице. Сво то гажење постигнутих споразума, уз константну репресију и непоштовање елементарних људских права и угрожавање личне и колективне безбедности Срба на северу КиМ, приморало је српске политичке представнике са севера Покрајине да у знак протеста 5. новембра донесу одлуку да напусте ПИС у Приштини. Том приликом, они су истакли да ће се у институције вратити тек пошто Приштина: 1) повуче све противправне мере усмерене на укидање легалних

српских „КМ“ таблица и 2) формира Заједницу српских општина (у даљем тексту: ЗСО) у складу са словом сва четири споразума који су по овом питању закључени у оквиру Дијалога.

У међувремену, Приштина је наставила да појачава ову кризу насилним спровођењем припремних радњи за одржавање локалних избора у општинама на северу КиМ у којима Срби чине апсолутну већину, а из чијих органа су њихови политички, правосудни и други представници иступили 5. новембра 2022. године. Очити циљ Приштине у овом случају био је да се створе услови за нелегитимне изборе, на којима би српске политичке представнике могла да замени албанским представницима и на тај начин осигура и политичку доминацију над севером КиМ.

У том циљу, Приштина је активно опструисала изналажење решења за питање таблица током састанка на високом политичком нивоу 21. новембра, где је уместо разговора о овом горућем проблему, инсистирала на, за Београд неприхватљивом становишту, о потреби „постизања коначног споразума о нормализацији односа са узајамним признањем у центру“. Упркос приштинском деловању у циљу ескалације кризе, компромисно решење је ипак постигнуто 23. новембра. До тога је дошло пошто су српске регистарске таблице са ознакама градова и општина на КиМ, које су издате до 23. новембра 2022. године, у потпуности легалне и легитимне. У вези са тим, Београд је пристао да до постизања трајног решења о овом питању застане са издавањем нових регистарских таблица са ознакама српских градова и општина на КиМ, али је истовремено Приштина приморана да прихвати обавезу да обустави све активности на „пререгистрацији“ возила (укључујући обустављање казнене политике по свим фазама). На тај начин српска страна је онемогућила малициозне покушаје Приштине да Београд представи као реметилачи фактор у региону, али је истовремено повратила део права који је Београду довођен у питање на основу члана 7. Споразума о слободи кретања из 2011. године.⁵

Недуго након постизања овог договора дошло је до новог организованог насиља против Срба и додатног кршења споразума постигнутих у Дијалогу, што је само додатно потврдило да Приштина по сваку цену жели рушење могућности за одржавање преговора и постизање компромиса. Конкретно, Приштина је наставила грубу репресију над Србима на северу КиМ, најпре покушавши 8. децембра 2022. године да изврши својеврсну окупацију северног дела Косовске Митровице. Тог дана је око 300 припадника приштинских специјалних снага нелегално упало на подручје северног дела града, под изговором наводне потребе да заштите мањински албански живаљ који ту живи. О апсурдности ових приштинских тврдњи и поступака уверљиво сведочи податак да до тог 8. децембра ниједан Албанац није пријавио да је био изложен било каквом насиљу на северу КиМ, док су баш тог дана припадници РОСУ са пуном ратном опремом и оклопним возилом „залутали“ у двориште српског вртића у Лепосавићу. При томе, ово

⁵ Овом одредбом документа из 2011. године је прописано да ће сви грађани са пребивалиштем на простору КиМ у перспективи моћи да користе искључиво регистарске таблице које издају ПИС у Приштини. Из те позиције, договор од 23. новембра у оперативном смислу је вратио део надлежности које је српска страна 2011. године пренела на органе ПИС у Приштини. На основу последњег договора, и остале стране у Дијалогу су први пут прихватиле легалност свих постојећих српских таблица са ознакама градова и општина на КиМ које су издате пре 23. новембра 2022. године, а овај договор ће важити до постизања трајног решења за наведено питање.

заstraшивање малолетне српске деце само је један од више десетина насртаја на безбедност Срба који су пре приштинске акције од септембра 2022. године наводне заштите Албанаца на северу КиМ спровеле њене РОСУ снаге.

Међутим, те формације су уместо тобожње заштите Албанаца на северу КиМ спровеле свеобухватно интензивирање терора против Срба. То су у извештајном периоду првенствено спровеле кроз наставак утврђивања свог илегалног присуства на северу КиМ. То и даље чине на више локација где од фебруара 2022. године већ спроводе или где тек, изгледа, онедавно припремају терен за изградњу својих сталних база. Те базе су током извештајног периода користиле за покретање акција неоснованог и незаконитог хапшења Срба, и то махом под већ уобичајеним лажним оптужбама за ратне злочине. Међутим, почетком децембра су започела и хапшења Срба на северу КиМ због наводног учешћа у насилним активностима, које су иначе претходно саме те РОСУ снаге спровеле. У том смислу, неосновано хапшење и нечовечно поступање према Дејану Пантићу од стране РОСУ били су заиста кључни тренутак током извештајног периода, јер је тиме доказано да Срби оправдано страхују да се у било ком тренутку и без икаквог основа могу наћи у ситуацији да буду ухапшени. Конкретно, сам Пантић је ухапшен под оптужбом за тероризам, и то само зато што се враћао из куповине у тренутку док су РОСУ насилно проваљивале у просторије општинских изборних комисија у згради у којој се налази и његов стан. Чињеница да тај човек ни на који начин није био повезан са овим догађајем није спречила Приштину да наложи његово незаконито лишавање слободе, услед чега су Срби на северу КиМ покренули масовне мирне протесте, уз запречавање локалних путева барикадама.

Приштина је на то одговорила додатном ескалацијом, пре свега директно игноришући и кршећи чак и основна процесна права тих неосновано ухапшених Срба. Током већег дела кризе њима је ускраћиван контакт са породицом и адвокатима, при чему је Приштина на север КиМ у више наврата покушала да распореди додатне снаге РОСУ. Истовремено је онемогућавала слободу кретања преко ЗТП Рудница/Јариње, Брњак/Табалије и Мердаре, примењивала прекомерну силу против мирног српског становништва (укључујући жене и децу), покушала да спроведе хапшења учесника у мирним протестима, и најпосле најавила да планира хапшење више стотина виђених Срба, укључујући и припаднике КПС који су напустили приштинске институције.

Расплет ове кризе је на крају уверљиво показао колико је Дијалогу системски недостајао уравнотеженији приступ странама, јер је Приштина одустала од ескалације тек после врло директног и недвосмисленог међународног притиска. У формалном смислу, криза је окончана тек 28. децембра, након што се српска страна, захваљујући интензивној међународној активности председника Републике, изборила да Дејан Пантић буде пуштен својој кући. Осим тога, Београд је осигурао да претходно буду добијене гаранције КФОР, којима је потврђено да приштинске безбедносне снаге не могу да улазе на север КиМ без одобрења команданта КФОР и четири градоначелника са севера КиМ, али и јавне гаранције ЕУ и САД да Приштина неће хапсити ниједног којег Србина који је учествовао на „мирним протестима/барикадама“.

Опасно и неодговорно приштинско деловање током протеклих месеци довело је и утицајне међународне субјекте до закључка да је немогуће доћи до напретка у Дијалогу и нормализацији ситуације на терену ако се одмах не крене са пуном применом свих

споразума који су од 2011. године наомамо били закључени. То се у првом реду односи на потребу хитног формирања ЗСО, која и суштински и симболички представља неизоставан почетни корак у деблокади и евентуалном даљем напретку у процесу нормализације односа. Имајући у виду да је српска страна на овом питању од првог дана упорно инсистирала, тешко је отети се утиску да би била знатно мања вероватноћа јављања других проблема који су настали у другим областима Дијалога након постизања договора о ЗСО.

Наиме, да је ЗСО била формирана у роковима и на начин који је јасно прописан постигнутим споразумима, основано је закључити да би Приштина имала знатно већу задршку у неограниченом кршењу и неиспуњавању онога што су њени представници преузели као обавезу покрајинских институција. У првом реду, свакако би била мања вероватноћа да Приштина игнорише политички капацитет ЗСО као институционалног „кишобрана“ заштите колективних права Срба и да без задршке крше део првог споразума који регулише питање полиције. У том смислу, основано је довести у питање да ли бисмо данас уопште имали регистроване упаде РОСУ на север КиМ. Приштина је то директно кршење члана 9. Првог споразума до сада предузела укупно 19 пута, од чега је чак девет (9) тих илегалних упада на северу КиМ регистровано током овог извештајног периода.

Институционална снага ЗСО би умногоме обесхрабривала Приштину да крши и опструише и све остале закључене договоре. Подсећања ради, да је ЗСО формирана 2013. године, као што је било предвиђено, споразуми из области енергетике би највероватније били спроведени у потпуности још пре неколико година. То јест, пошто је тим споразумима ЗСО била прописана као оснивач српских енергетских компанија, Електросевер би већ одавно вршио послове дистрибуције на северу КиМ. Уместо тога, осигурање енергетске самосталности и безбедности севера КиМ кроз довршетак успостављања и пуне оперативности компаније Електросевер - као питање које је објективно у обостраном интересу - је и током овог турбулентног периода од септембра 2022. године било предмет преговарачких активности.

Исто тако, да је на време формирана ЗСО као својеврсна „копча“ између Београда и Приштине, ПИС у Приштини би вероватно имале мање одлучности и интереса да крше споразуме из области слободе кретања. Насупрот томе, оне су управо кроз кршење Споразума из 2011. и 2016. године, али и оног који је закључен 30. септембра 2021. године, виделе простор да генеришу кризе којима су непосредно желеле да наметну једнострана решења, а посредно да смање шансе за формирање ЗСО и остварење озбиљнијег напретка у процесу нормализације.

Због свега наведеног, српска страна ће наставити да инсистира на приоритетном и неодложном испуњењу овог кључног интереса за формирањем ЗСО, који јој је гарантован кроз 4 споразума закључена у Дијалогу - нарочито имајући у виду одређене помаке који су у ставовима кључних међународних субјеката наступили током овог извештајног периода. У вези са тим, Београд неће одступити од захтева да ЗСО буде хитно успостављена у складу са принципима који прецизно прописују њене надлежности, затим овлашћења субјеката који имају формално право да учествују у процесу њеног формирања, као и процедуре које се том приликом морају испоштовати. Сви други покушаји не само да не би били валидни јер би представљали кршење 4

споразума који регулишу питање ЗСО, већ би готово извесно смањили шансе за наставак и прижељкивани напредак процеса нормализације.

У описаним околностима, Влада Републике Србије ће и убудуће, истоветно као и током овог извештајног периода, предоминантно бити усредсређена на непосредну заштиту безбедности српског народа у Покрајини, као и заштиту државних и националних интереса који су јасно омеђени „Резолуцијом Народне скупштине Републике Србије о основним принципима за политичке разговоре са привременим институцијама самоуправе на Косову и Метохији“ (*„Службени гласник РС“, број 4 од 13. јануара 2013.*“). При томе, све инструменте свог деловања ће у том смислу наставити да пажљиво самерава у контексту изузетно сложеног међународног окружења у којем се Дијалог одвија, као и ширих циљева приштинске стране. У том смислу, српска страна ће наставити да кроз мировну политику активног учешћа у преговарачком процесу онемогући било какав основ приштинској страни за малициозно и лажно приказивање Републике Србије као неконструктивног и „реметилачког фактора“ у региону. Само на тај начин могуће је и одрживо дугорочно заштитити све интересе које Република Србија има по питању КиМ, српског народа и свих грађана који живе у тој покрајини, али и свим другим деловима Републике Србије.

Током овог извештајног периода, који, за разлику од претходног, обухвата релативно кратак временски период у трајању од само четири и по месеца, Канцеларија за Косово и Метохију и Канцеларија за координационе послове у преговарачком процесу са ПИС у Приштини (у даљем тексту: „Канцеларије“) су биле веома интензивно ангазоване на решавању проблема који су проистекли из околности у којима је Приштина индуковала више озбиљних безбедносних криза на терену и непоколебљиво одбијала да примени договорене Споразуме у Дијалогу. Канцеларије су отуда примарно биле усмерене на активности и поступке који би могли да доведу до деескалације на терену и превазилажењу хроничне кризе у Дијалогу, за чије је генерисање искључиво одговорна Приштина. У том смислу, Канцеларије су и у овом посматраном раздобљу обезбедиле да се све активности у оквиру преговарачког процеса одвијају уз транспарентан и најширој јавности разумљив приступ.

Поред тога, Канцеларије су пружале све неопходне информације и израђивале пресеке стања по темама из преговарачког процеса за потребе надлежних државних институција Републике Србије, са посебним акцентом на актуелна дешавања у области енергетике, слободе кретања, као и несталих лица. Изван тога, припремале су детаљне материјале у којима су обрађене све могуће околности и предлози за решавање проблема из надлежности Канцеларија.

Као и за време претходног извештајног периода, у реализацији целокупних активности из процеса Дијалога је настављена успешна сарадња и координирање рада свих надлежних државних институција које су непосредно или посредно ангазоване у преговорима. Истовремено је настављена комуникација са оним државним актерима који током извештајног периода нису директно учествовали у активностима повезаним са Дијалогом, али чије ангажовање ће у перспективи највероватније бити потребно у заштити државних и националних интереса у овом процесу. У наведеном контексту, Канцеларије су током извештајног периода тежишно сарађивале са:

- Генералним секретаријатом Владе,
- Министарством унутрашњих послова (Управа полиције, Управа за управне послове, Координациона управа за Косово и Метохију),
- Министарством спољних послова,
- Министарством правде,
- Министарством рударства и енергетике,
- Министарством одбране,
- Министарством просвете, науке и технолошког развоја,
- Министарством спорта,
- Министарством финансија (Управа царина),
- Министарством за европске интеграције,
- Републичким јавним правобранилаштвом,
- Републичким секретаријатом за законодавство,
- Агенцијом за реституцију,
- Народном Банком Србије,
- Фондом за развој Републике Србије,
- Привредном комором Србије,
- Комисијом Владе Републике Србије за нестала лица,
- Комесаријатом за избеглице и миграције,
- Агенцијом за енергетику Републике Србије,
- Управом за заједничке послове републичких органа,
- Директоратом цивилног ваздухопловства,
- Предузећем Телеком Србија,
- ЈП „Електропривреда Србије“,
- Електромрежом Србије АД,
- ЈП „Електрокосмет“,
- Железницом Србије АД,
- Инфраструктуром железнице Србије АД,
- ENIC/NARIC центром у Србији,
- Удружењем осигуравача Србије,
- Дунав осигурањем АД.

II Ангажовање у преговарачком процесу - активности

Ангажовање у преговарачком процесу обухватало је следеће активности:

1. Припрема и реализација преговора са ПИС у Приштини:

- Током извештајног периода организовани су састанци надлежних органа ради дефинисања и разраде елемената припрема наступа из области енергетике и слободе кретања;
- Координиран је рад надлежних органа Републике Србије у прикупљању релевантни информација за дефинисање могућих компромисних предлога за решавање питања несталих лица;
- Израђиване су информације и припреме са прилозима по темама за потребе састанака са ЕУ посредницима, представницима УН и других кључних актера;

- Пружена је активна подршка процесу преговора у области енергетике, слободе кретања и питању несталих лица;
 - Ради превазилажења застоја у преговорима координиране су додатне активности надлежних државних органа;
 - Након преговарачких активности израђиване су белешке, анализе и информације у вези са реализованим преговорима и стањем по темама;
 - Непрекидно су о свим реализованим преговарачким активностима надлежних државних органа информисани председник Републике Србије, председник Владе и надлежне структуре Владе Републике Србије, као и представници Срба на КиМ.
- 2. Имплементација постигнутих договора у процесу Дијалога:**
- Координиран је рад надлежних државних институција и ЕУ посредника у процесу имплементације договора постигнутих у оквиру Дијалога из области енергетике и слободе кретања;
 - Информисане су релевантне структуре Владе Републике Србије о стању на терену и проблемима у процесу имплементације постигнутих Договора;
 - Информисани су релевантни представници ЕУ, представници УН и други кључни међународни субјекти о проблемима на терену и стању имплементације свих постигнутих договора у оквиру Дијалога.
- 3. Инсистирање на другим темама:**
- ЕУ је са српске стране и током овог извештајног периода детаљно образлагана потреба за хитним поновним отварањем питања интерно расељених лица. У том циљу, њима је упућен још један писани захтев, уз који је поново достављен материјал који представља српско виђење основа на којима би требало да се решава ово питање. Такође, српска страна је захтев за отварање и хитно и одрживо решавање овог хуманитарног питања упућивала посредничкој страни и у усменој форми, и то на укупно три састанка који су одржани од септембра 2022. године. Упркос томе, ово питање се до краја овог извештајног периода није нашло на дневном реду разговора.
- 4. Комуникација са ЕУ посредницима:**
- Остваривана је редовна комуникација са ЕУ посредницима, која се одвијала првенствено у контексту проблема у имплементацији постигнутих споразума, али и покушаја да се ставе под контролу озбиљне безбедносне кризе које је од септембра 2022. године изазивала Приштина;
- 5. Припрема извештаја, информација и анализа процеса преговора за потребе Владе:**
- За потребе разговора председника Републике, председника Владе и других надлежних државних органа који су реализовани у оквиру или у вези са Дијалогом, Канцеларије су у склопу редовних активности израђивале одговарајуће припреме и пропратне тематске и информативно-аналитичке материјале по питањима из Дијалога.
 - Председнику Републике, Влади и другим надлежним институцијама за преговарачки процес достављане су тематске информације у вези са актуелним питањима везаним за КиМ.

- Канцеларије су израђивале и припреме за разговоре званичника Владе и других надлежних државних органа када се у делу њихових редовних активности појаве питања која се делимично односе на Дијалог Београда и Приштине;
 - Канцеларије су реализовале предвиђена информисања надлежног скупштинског Одбора за Косово и Метохију о стању Дијалога;
 - За потребе МСП и дипломатских представништава Републике Србије израђују се информативни Билтени на месечном нивоу о активностима везаним за преговоре са ПИС у Приштини. Током овог извештајног периода израђено је укупно 4 билтена.
- 6. Непрекидно и ажурно се води сва документација и архива, која се односи на укупан рад, састанке, комуникацију, тематске области и сва питања у вези са преговарачким процесом.**
- 7. Представници Канцеларија су укључени у активности Радне групе за преговоре са ЕУ о Поглављу 35.**

III Пресек стања по темама које су до сада разматране у Дијалогу

Иако је услед напред описаних, врло неповољних, околности током овог извештајног периода изостала значајнија активност у већем броју тематских области које су део преговарачког процеса, део извештаја који следи у наставку има устаљен садржај и структуру. Разлог је што се само приказом стања целине тема - без обзира на њихову „актуелност“ у посматраном раздобљу - могу целовито сагледати и ценити контекст преговарачког процеса и конкретни помаци направљени у оквиру тема које су од септембра биле у фокусу разговора или наставка процеса имплементације договореног.

У том оквиру, **Прву групу** питања приказаних у наставку чине теме које су директно произашле из Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа. То су питања ЗСО, полиције, правосуђа, енергетике, телекомуникација и ЕУ интеграција. **Другу групу** сачињавају теме које су решаване тзв. техничким споразумима, и то: катастар, универзитетске дипломе, слобода кретања, регионално представљање, официри за везу и званичне посете, као и интегрисано управљање прелазима (*IBM*). **Трећу групу** тема чине оне проистекле из договора који се збирно означавају као „друга/остала/пратећа питања“, а то су: осигурање возила, мост и „Парк мира“ у Косовској Митровици, Цивилна заштита, споразуми и дијалог привредних комора и транспорт опасног терета. Најзад, у оквиру **четврте групе** тзв. новостворених тема налази се само једна област, која се односи на разговоре о решавању питања несталих лица, о којој се и даље преговара.

Питања произашла из Првог споразума о нормализацији односа

Заједница српских општина. Упркос непрекидном инсистирању Београда на дословној примени свих одредаба Првог споразума и пратећих договора који регулишу питање формирања ЗСО, ни током овог извештајног периода није постигнут никакав формални помак по том питању. Без обзира на то, српска страна је на сваком састанку са ЕУ посредницима у Бриселу и Београду одлучно захтевала неодложно решавање овог

суштинског питања и хитно формирање ЗСО на КиМ. Такође је у свакој прилици указивала да без формирања ЗСО објективно није могуће остварити суштински напредак ни по било којем другом питању од значаја за процес нормализације односа Београда и Приштине.

Конкретно, Београд је од ЕУ посредника тражио да неодложно испуне своју обавезу из члана 21. Општих принципа из 2015. године, који експлицитно прописује обавезу ЕУ да – одмах пошто Управљачки тим за израду Нацрта Статута ЗСО (у даљем тексту: „УТ“) заврши рад на том документу – сазове састанак Дијалога на високом политичком нивоу на којем би тај документ био презентован Београду и Приштини. Та обавеза је цитираним споразумом предвиђена као први корак у процесу формалног почетка формирања ЗСО. Међутим, иако је у априлу 2018. године ЕУ службено потврдила мандат УТ да почне рад на изради Нацрта статута ЗСО и упркос томе што је у августу 2018. године УТ службено обавестио ЕУ да је завршио свој посао по овом питању, ЕУ посредници још увек нису поступили у складу са поменутом обавезом из члана 21. Општих принципа.

Са друге стране, чињеница је да су током овог извештајног периода регистровани одређени политички помаци, првенствено у наративу који су приликом јавних иступања по питању ЗСО користили званичници ЕУ, држава чланица, али и других заинтересованих страна. Они су у јавним иступима јасно стављали до знања да се Приштини неће толерисати даљи једностранни потези који дестабилизују процес нормализације односа Београда и Приштине, као и избегавање примене преузетих обавеза, пре свега оних које се односе на формирање ЗСО. Неки од тих званичника су чак отворено поручили званичницима ПИС у Приштини да ће ЗСО бити формирана „са или без њиховог учешћа“ у том процесу. Игноришући поруке, приштински званичници су ипак одлучно наставили са јавним иступима у којима отворено поручују да „Бриселски споразум можда постоји у Београду, али не и у Приштини“ и да је „ЗСО мртав споразум“.

Револтирани тиме, као и нелегалном сменом в.д. команданта РДС, константном репресијом Приштине, кршењем њихових људских права и угрожавањем њихове личне и колективне безбедности, српски представници са севера Покрајине су у знак протеста 5. новембра напустили покрајинске институције на северу КиМ. Осим укидања противправних мера усмерених на укидање легалних српских „КМ“ таблица, Срби на северу КиМ су том приликом као повратак у институције условили претходним формирањем ЗСО. При томе, они су јасно указали да захтевају да ЗСО буде формирана искључиво у складу са словом 4 споразума који су по овом питању закључени у Дијалогу, а не на начин који би суштински негирао те договоре из Дијалога.

Српска страна одбија сва образложења која оправдавају Приштину у одлуци да готово пуних 10 година од закључења Првог споразума не имплементира споразуме о ЗСО. Ради се о базичној теми, централној и темељној тачки досадашњег Дијалога, око које је осмишљена и организована целокупна идеја процеса нормализације односа. Другим речима, ЗСО је једини механизам који може да обезбеди институционални оквир за заштиту елементарних индивидуалних и колективних права, као и безбедности Срба на КиМ. Сагледавајући питање нормализације из те перспективе, апсолутно је јасно да даљи напредак у Дијалогу суштински, формално и фактички није могућ и одржив без

претходног формирања ЗСО. Због тога српска страна нема намеру да поново преговара о испуњењу онога што јој је већ гарантовано постигнутим споразумима и чија је имплементација детаљно разрађена истим тим документима. Исто тако, српска страна има свако право да истраје на ставу да испуњење већ преузетих обавеза не може да буде условљено постизањем нових договора у оквиру Дијалога, нарочито у околностима у којима је Београд у доброј вери и у потпуности испунио све своје досадашње обавезе.

Полиција. Ни током овог извештајног периода није било помака у имплементацији одредаба које регулишу питање полиције у оквиру Првог споразума. Напротив, због интензивирања отвореног приштинског кршења тачке 9. Првог споразума, у посматраном раздобљу је дошло до знатног погоршања ситуације на целом простору КиМ, а пре свега у четири већински српске општине на северу Покрајине.

У том смислу, Приштина је наставила да генерише озбиљне безбедносне кризе кроз све чешће упућивање својих специјалних јединица РОСУ на север КиМ. То је најдрастичнији механизам помоћу којег је продужила своју праксу кршења члана 9. и целокупног „пакета“ Првог споразума - према којима те снаге на север КиМ могу да дођу само уз сагласност команданта РДС, као и четири српска градоначелника са севера Покрајине и команданта КФОР.

Приштина ни за једно распоређивање РОСУ на северу КиМ није добила ниједно од ова три обавезна одобрења, а само током овог извештајног периода регистровано је 9 таквих нелегалних упада. То је појединачно највећи регистровани број у једном извештајном периоду од постизања Првог споразума 2013. године (укупно 19), што упечатљиво потврђује да су Срби у том делу Покрајине изложени отвореном и све интензивнијем терору, чији је циљ да им се максимално отежа свеукупни положај, али и да им се наметну решења супротна споразумима из Дијалога.

Упркос константним захтевима српске стране да ЕУ обезбеди поштовање договореног, као и упозорењима да ће приштинско игнорисање надлежности и урушавање позиције РДС довести у питање целокупну структуру аранжмана који регулише питање полиције у Првом споразуму, Приштина је 2. новембра 2022. године суштински једнострано поништила одредбе Првог споразума које регулишу питање полиције. Том приликом нелегално је сменила в.д. команданта РДС Ненада Ђурића, и то само због тога што је одбио да спроводи репресивне и нелегалне мере против свог народа, које је приштинска страна донела ради укидања легалних српских „КМ“ регистарских таблица. У реакцији на то отворено кршење члана 9. Првог споразума, сви српски политички и други представници са севера Покрајине, међу којима и интегрисани припадници полиције српске националности, 5. новембра су одлучили да напусте покрајинске институције у том делу Косова и Метохије.

Не обазирјући се на ту чињеницу, Приштина је и после овог догађаја још интензивније наставила кршила члан 9. Првог споразума, о чему је било речи и у уводном делу овог извештаја. То је чинила првенствено кроз јачање активности на успостављању континуираног присуства снага РОСУ и запоседању кључних саобраћајних и географских тачака на северу КиМ. Конкретно, те снаге наставиле су са изградњом нелегалних фортификација и сталних база, којих сада има четири на северу КиМ, од којих су две изграђене у тзв. зеленој зони која се налази уз административну линију (ради

се о локацијама у зони ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије). При успостављању ових илегалних база, Приштина врши и незакониту експропријацију српског земљишта које је у приватној, општинској или државној својини, чиме терор према Србима уз употребу ових снага поприма и размере отворене сегрегације у примени закона. Додатни проблем у вези овог проблема је што Приштина целокупним деловањем у циљу „поседања“ севера КиМ истовремено брутално крши члан 9. Првог споразума, али и аранжмане проистекле из Војнотехничког споразума, према којима је у тзв. зеленој зони уз административну линију на КиМ приступ дозвољен само наоружаним припадницима КФОР.

У тако нарушеном безбедносном амбијенту, Приштина је грубу репресију над Србима на северу КиМ проширила кроз кампању неоснованог и незаконитог хапшења Срба под лажним оптужбама за учешће у насилним активностима, затим кроз кршење њихових процесних права на контакте са породицом и адвокатима, кроз примењивање прекомерне силе и тешко застрашивање српског становништва, укључујући жене и децу, али и кроз хапшење учесника у мирним протестима. Такво поступање структурно је произвело озбиљну безбедносну кризу током децембра, која је непосредно почела протестима због неоснованог хапшења бившег српског припадника КП Дејана Пантића. Током те кризе, Срби на северу КиМ су 19 дана мирно протествовали на барикадама против описаног приштинског терора, а њихови протести резултирали су скретањем пажње утицајних међународних фактора на недопустивост приштинског нарушавања безбедности на терену.

Услед тога, мирни српски протести окончани су тек 28. децембра, пошто се Београд изборио да се неосновано притвореном Дејану Пантићу та мера замени за меру кућног притвора. Претходно је српска страна, првенствено захваљујући ангажману председника Републике, испословала и писану потврду КФОР да приштинске безбедносне снаге неће улазити на север КиМ без одобрења четири српска градоначелника са севера Покрајине, као и јавну изјаву ЕУ и САД којом се гарантује да Приштина неће да хапсити и процесуирати било којег Србина који је учествовао на „мирним протестима/барикадама“.

Палијативна решења озбиљних појединачних проблема које је Приштина по питању полиције генерисала у протеклом раздобљу ни у једном тренутку нису наговестила да је она спремна да одустане од конфронтирајућег става и почне да поштује договорено. Напротив, након што су Срби са КиМ привремено напустили покрајинску полицију почетком новембра, Приштина је 21. децембра 2022. године додатно продубила проблеме у овој области тако што је расписала нелегалан конкурс за запошљавање 200 административних службеника у покрајинским општинама Северна Митровица, Зубин Поток, Звечан и Лепосавић.

Приштина и у овом случају такође крши члан 9. Првог споразума јер је попуна места административних службеника у општинским структурама на северу КиМ спроведена искључиво као део процеса интеграције некадашњих административних службеника полиције у оквиру Дијалога. Због тога је очито да места за која је расписан конкурс могу да попуне само већ интегрисани припадници КП српске националности, који су у знак протеста против приштинског терора и кршења члана 9. Првог споразума после 5. новембра 2022. године напустили своје позиције обухваћене овим конкурсом. Имајући у виду да су Срби ставили до знања да се неће враћати у покрајинске

институције на северу КиМ све док претходно не буду испуњени услови које су њихови представници прокламовали 5. новембра 2022. године, као и чињеницу да знања и вештине које се на конкурс захтевају имају готово само та лица, очито је да би њихова места, у случају реализације конкурса, у захтеваном броју могли да попуне само Албанци из других области КиМ. Уколико до тога дође, Приштина ће несумњиво додатно угрозити стабилност на терену и наново погазити члан 9. Првог споразума – на исти начин на који ту одредбу континуирано крши кроз већ поменуте илегалне упаде својих јединица састављених готово искључиво од Албанаца, али и распоређивањем других јединица у којима су апсолутна већина или готово сви припадници албанске националности (тзв. гранична полиција, обавештајне јединице, интервентне снаге, итд.).

Српска страна је непрекидно након постизања Првог споразума указивала ЕУ посредницима на суштински значај питања полиције и потребу стриктног поштовања свих договорених одредби од стране ПИС у Приштини. Требало би имати у виду да је решавање проблема у овој области сада још директније повезано са потребом брзог формирања ЗСО, јер, осим што је Првим споразумом ЗСО јасно утврђена као субјект чији представници одлучују о кандидатима за команданта РДС, њено формирање је од 5. новембра 2022. године и формални услов да се српски полицајци на северу КиМ врате на службу у РДС. Због тога се сада стиче утисак да ставови српске стране све више наилазе на разумевање релевантних међународних фактора, који почињу да сагледавају чињеницу да кризе које Приштина покреће нелегалним упадима и присуством својих РОСУ снага на северу КиМ морају да буду предупређене.

Сматрајући исказано разумевање успехом у објашњавању српског става да без пуног поштовања договора у области полиције неће моћи да се створе суштински предуслови за озбиљнију релаксацију у односима Београда и Приштине, Београд ће у наредном периоду још одлучније деловати у правцу обезбеђивања онога што је по овом питању потписано 2013. године. То се посебно односи на неодложан и безуслован прекид илегалних упада РОСУ на север КиМ, затим обустављање њихових нелегалних активности на успостављању база и сталног присуства у овом делу Покрајине, као и њихово потпуно и трајно повлачење са тог простора.

Правосуђе. Вишегодишњи проблем недоследне примене одредаба Споразума о правосуђу наставаљен је и током овог извештајног периода, уз специфичност да се већи делом извештајног периода одигравао у потпуно измењеним околностима у којима су српске судије, тужиоци и административно особље на северу КиМ привремено напустили покрајинске институције. Они су предузели тај корак као одговор на систематски терор Приштине над целим српским народом у контексту кризе која је покренута почетком примене приштинских мера на укидању српских „КМ“ таблица и нелегалне смене регионалног команданта РДС. Они су се на тај начин придружили српским политичким представницима у општинама, као и полицајцима, а декларацијом од 5. новембра предвиђено је да се неће враћати у институције које су напустили све док ПИС у Приштини претходно не формирају ЗСО и не повуку једнострано донете приштинске одлуке о пререгистрацији легалних српских „КМ“ таблица,

Без обзира на динамику испуњења услова за повратак српског правосудног кадра у институције, суштински проблем у области правосуђа и даље остаје упорно одбијање Приштине да доследно поштује члан 10. Првог споразума, који прописује да поступајућа

судска већа у предметима која долазе из већински српских општина морају бити доминантно састављена од судија српске националности. Супротно томе, током извештајног периода Приштина није одустала од устаљене праксе да поступајућа судска већа Специјалног одељења тзв. Апелационог суда у Приштини у предметима који долазе из већински српских општина формира искључиво од судија албанске националности.

Најизраженији пример тога је случај Ивана Тодосијевића, посланика Српске листе и председника општине Звечан, кога је током 2021. године веће тзв. Специјалног одељења, састављено искључиво од албанских судија, правноснажно осудило на две године затвора због вербалног деликта, тј. наводног „подстицања на националну, расну, верску мржњу, немир или нетолеранцију“. Другим речима, Тодосијевић је процесуиран и осуђен због тога што је у политичком иступу оценио да је тобожњи масакр цивила у Рачку 1999. године био фабрикован догађај који је искоришћен као повод за каснију агресију на Републику Србију и Савезну Републику Југославију. Тодосијевићеве политичке оцене је у основи потврдио и Трибунал у Хагу, који је током процеса против тадашњег највишег српског државног и војног руководства најпре уврштен у оптужницу за ратне злочине, да би касније тужилац одустао од те тачке оптужнице након извођења доказа и саслушања сведока.

Врховни суд ПИС у Приштини је укинуо поменуту пресуду Тодосијевићу и вратио је првостепеној инстанци на поновно одлучивање, чиме је највиша судска инстанца у Приштини потврдила да је предметна пресуда противправна. Упркос томе, Основни суд ПИС у Приштини је 19. октобра 2022. године у поновљеном поступку поново осудио Ивана Тодосијевића због вербалног деликта, овог пута на казну затвора од годину дана. Писани отправак пресуде Тодосијевићу је достављен тек 13. децембра 2022. године, што је коинцидирало са драстичним интензивирањем репресије над српским становништвом на северу КиМ.

Тодосијевић је 27. децембра 2022. године уложио жалбу Специјалном одељењу тзв. Апелационог суда у Приштини (другостепени орган) против ове етнички мотивисане пресуде. Како је поступајуће веће искључиво састављено од албанских судија, Приштина је у случају Тодосијевића још једном поновила директно кршење Првог споразума.

Београд је све време осуђивао ову злоупотребу правосудних институција од стране ПИС у Приштини, а од ЕУ посредника и међународне заједнице је формално и писаним путем затражен хитан ангажман на поништењу ове политички мотивисане пресуде. Том приликом апострофирано је да су ПИС у Приштини у случају Тодосијевића исказале јасну намеру да појачају етнички мотивисану дискриминацију и наставе са праксом коришћења правосуђа као инструмента за политичке обрачуне. Српска страна је у том погледу указала да је тиме још једном потврђено да су Срби у покрајинском систему жртве отворене дискриминације и да за њих очито не важе принципи владавине права.

Поред наведеног, од ЕУ посредника је захтевано да обезбеде да ПИС у Приштини спроведу и све друге преузете обавезе у оквиру Дијалога. Конкретно, ради се о решавању проблема изражене несразмере административних представника српске и албанске националности у Основном тужилаштву у Митровици, која је настала неконтролисаним запошљавањем Албанаца. Осим тога, српска страна је током овог периода захтевала од

ЕУ да обезбеди да приштинске институције престану са негирањем статуса српског језика као службеног језика, те да прекину праксу одбијања да поступају по одлукама интегрисаних српских судија написаним на ћириличком писму.

Београд је у више наврата протествовао код ЕУ посредника због тога што Приштина још увек није усагласила прописе ниже правне снаге са Првим споразумом. До тога није дошло иако је овај споразум из Дијалога потврђен од стране Скупштине ПИС у Приштини као акт који према покрајинској регулативи има супремацију над свим другим покрајинским прописима и примењује се директно и независно од њих.

Упркос свим интервенцијама српске стране, Приштина је одбила да поштује поменуте одредбе у области правосуђа и годинама упорно користи правосуђе као инструмент политичког и етничког обрачуна са Србима, што је био један од битних разлога да 5. новембра српске судије, тужиоци и административно особље привремено напусте покрајинске институције на северу КиМ, након чега су њихове предмете преузеле албанске судије и тужиоци.

Током извештајног периода регистрован је и забрињавајући тренд снажног пораста политичког, институционалног и правног насиља које ПИС у Приштини спроводе над Србима и неалбанцима из Покрајине.

Један од индикативних примера је свакако случај Николе Недељковић, младића из Београда кога су ПИС у Приштини 6. септембра 2022. године осудиле на осам месеци казне затвора због наводног „изазивања етничке мржње и нетрпељивости“ на основу изјаве само једног сведока и без материјалних доказа. Претходно је 28. јуна 2022. године Недељковић ухапшен због „изазивања етничке мржње и нетрпељивости“ за коју је оптужен након изјаве сведока да је носио српску заставу током прославе Видовдана на Газиместану, историјском месту на Косову и Метохији. Његовим хапшењем и држањем у притвору, иако за то нису испуњени услови предвиђени приштинским прописима, Приштина је извршила озбиљно кршење људских права, прекршила принцип владавине права и наставила са спровођењем кампање етнички мотивисаног институционалног насиља над Србима.

Након што је Београд оштро осудио злоупотребу правосудних институција ПИС у Приштини и захтевао од ЕУ посредника хитно ангажовање на поништавању политички засноване пресуде, а након уложене жалбе почетком децембра, првобитна одлука да казна буде осам месеци је преиначена на шест месеци. Захваљујући томе, Недељковић 28. децембра 2022. године коначно пуштен на слободу након шест месеци.

У наредном периоду, Београд ће наставити да инсистира да Приштина доследно спроводи све споразуме из области правосуђа који су постигнути у оквиру Дијалога – и то на начин како је тим споразумима прописано – а не у складу са приштинским интерпретацијама ових докумената. Све док Приштина доследно не спроведе све преузете обавезе у области правосуђа, али и док не формира ЗСО и не повуче једнострано донете приштинске одлуке о пререгистрацији легалних српских „КМ“ таблица, српске судије, тужиоци и административно особље неће се вратити у покрајинске институције.

Енергетика. Упркос опструкцијама ПИС у Приштини, током овог извештајног периода дошло је до одређених помака по питању имплементације „Мапе пута за примену енергетских споразума из 2013. и 2015. године“ (у даљем тексту: „Мапа пута“), која је закључена 21. јуна 2022. године. Конкретно, српска компанија Електросевер је у овом периоду окончала поступак закључења потребних типских техничких уговора са покрајинским оператором преносног система електричне енергије *KOSTT*, који је Мапом пута договорен, али и технички неопходан, корак за успостављање пуне оперативности компаније Електросевер. У циљу превазилажења проблема који су се јавили у овом поступку, у Бриселу је 10. октобра организован састанак представника компаније Електросевер са представницима *ERO*, *KEDS* и Енергетске заједнице, на којем је дошло до приближавања ставова о тексту докумената.

Иако је приштинска страна у више наврата јавно тврдила да Београд и компанија Електросевер немају намеру да спроведу договорено из Мапе пута, компанија Електросевер је 18. октобра 2022. године преко ЕУ посредника послала предметне потписане уговоре. Подсећања ради, ови типски уговори су у стручно-техничком смислу један од неопходних елемената за почетак функционисања компаније Електросевер у пуном капацитету, који је према Мапи пута дефинисан тако да омогућава пуну енергетску самосталност севера КиМ у областима снабдевања и дистрибуције електричне енергије. Уз то, српска страна је у протеклом периоду испунила и све друге обавезе из Мапе пута, након чега је до пуне оперативности и почетка функционисања компаније Електросевер у пуном капацитету преостало само потписивање два уговора са турском компанијом *KEDS* која је на КиМ доминантна у пословима дистрибуције електричне енергије. У првом случају ради се о типском тржишном споразуму под називом тзв. Уговор о прикључењу, док се у другом ради о класичном Комерцијалном споразуму о сарадњи компанија, који би требало да буду закључени у „пакету“. Што се тиче Комерцијалног уговора о сарадњи између компаније Електросевер и *KEDS*, његово потписивање је *KEDS* због приштинских опструкција иницијално одложио за неколико месеци. Уместо да уговор буде потписан као што је предвиђено Мапом пута у јулу 2022. године, компанија *KEDS* је тек 26. октобра 2022. године послала нацрт овог уговора компанији Електросевер. Овај споразум је суштински битан јер у пракси омогућава да компанија Електросевер на северу Покрајине може несметано да пружа дистрибутивне услуге у четири већински српске општине на северу КиМ (обрачун, наплата, одржавање и физичко прикључење нових корисника) – и на тај начин самостално снабдева север КиМ електричном енергијом.

Компанија Електросевер је на добијени Нацрт комерцијалног уговора одговорила 10. децембра 2022. године истакавши да достављени документ значајно одступа од усаглашеног „Предлога нацрта комерцијалног уговора“ на састанку одржаном 9. јуна 2022. године са представницима конзорцијума *Limak-Calik*, који су власници компаније *KEDS*. Договор од 9. јуна 2022. године постао је део пакета Мапе пута, чију су пуну валидност посебним писменим гаранцијама потврдили Специјални представник ЕУ за Дијалог Београда и Приштине и Енергетска заједница. Услед тога, у наредном периоду очекује се да *KEDS* достави компанији Електросевер Нацрт предметног комерцијалног уговора који је усклађен са договором са *Limak-Calik* од 9. јуна. Након закључења тог уговора, очекује се да ће компанија Електросевер у веома кратком року постати оперативна, што значи да ће започети да склапа уговоре са потрошачима и функционише у пуном договореном капацитету.

Осим проблематике успостављања пуне оперативности Електросевера у складу са Мапом пута, током овог извештајног периода дошло је и до проблема у функционисању засебне контролне области у преносном систему електричне енергије на КиМ. Разлог је што покрајински оператор преносног система електричне енергије *KOSTT* није испунио прописане техничке услове из „Уговора о повезивању“ (*Connection Agreement*) са паневропском организацијом оператора *ENTSO-E*. Упркос томе, „Регионална Група Континентална Европа *ENTSO-E*“ потврдила је 25. августа нови Уговор са *KOSTT* са роком важења две године (до 29. септембра 2024. године). Упркос томе, у наредном периоду настављени су проблеми са стабилношћу енергетског система на КиМ који се „преливају“ на енергетски систем континенталне Европе. Због тога је током децембра 2022. године *ENTSO-E* упозорио *KOSTT* да неодговорним понашањем крши „Уговор о повезивању“ и самим тим ризикује искључење из „Синхроне зоне континенталне Европе“ и плаћање казне у износу од пет милиона евра. У том смислу, од *KOSTT* је затражено да проблеме који узрокују ову нестабилност реши у најкраћем могућем периоду.

Иначе, још током августа 2022. године уочено је да ПИС у Приштини не могу да одржавају засебну контролну област преносног система електричне енергије. У том периоду су почеле рестрикције електричне енергије на КиМ, примарно због недовољне производње електричне енергије услед тешке суше и проблема на производним капацитетима у Термоелектрани Обилић. Проблем је превазиђен тек 1. септембра поновним отпочињањем рада у производним капацитетима Термоелектране Обилић, да би након привремене стабилизације снабдевања, 16. септембра 2022. године поново дошло до прекида рада ове термоелектране услед квара на једном од блокова. Наведена ситуација проузроковала је наставак рестрикција у снабдевању електричном енергијом у већини општина на КиМ. У циљу стабилизације енергетског сектора, Влада ПИС у Приштини је 24. септембра донела одлуку којом је предложила Скупштини да настави са давањем субвенција у циљу омогућавања сигурног снабдевања електричном енергијом. Упркос тешком стању енергетског система на КиМ, Скупштина ПИС у Приштини није усвојила ову одлуку на седници која је одржана 29. септембра.

Сагледавајући целину проблема у области енергетике који су регулисани споразумима из Дијалога, Београд ће у наредном периоду примарно инсистирати на што бржем закључењу кључног Комерцијалног уговора којим ће компанија Електросевер достићи пуну оперативност и који ће омогућити енергетску самосталност севера КиМ. Осим тога, српска страна ће као и до сада деловати према ЕУ посредницима како би они предузели све неопходне мере да предупреду кршење договореног и обезбеде доследну имплементацију свих одредби Аранжмана из 2013. године, Закључака ЕУ посредника из 2015. године, као и саме Мапе пута из 2022. године.

Телекомуникације. Београд и Приштина су 8. септембра 2013. године постигли Аранжман у области телекомуникација, који је у каснијој фази преговора разрађен кроз одредбе Акционог плана који је парафиран 25. августа 2015. године, Закључке ЕУ посредника од 13. новембра 2016. године и саопштење које је ЕУ посредник издао као подршку усвајању Закључака у циљу прецизирања договорених одредби, да би затим 18. новембра 2016. године у Бриселу била усвојена и Допуна закључака. Током извештајног периода, спровођење Аранжмана у области телекомуникација делимично је настављено

упркос системској кризи која је описана у претходним деловима овог извештаја, а коју је изазвала Приштина повлачењем бројних једностраних потеза.

Тако је питање пружања телекомуникационих услуга запосленима у Основном суду у Косовској Митровици и одељењима тог суда у Лепосавићу и Зубином Потоку и даље остало отворено. Наиме, приговор који је Београд упутио на спровођење одлуке да услуге мобилне и фиксне телефоније и интернета буду пружане искључиво посредством приштинског оператора „Vala“ и даље остаје актуелан, без обзира на то што су српски представници 5. новембра 2022. године привремено напустили своја радна места у институцијама ПИС у Приштини у знак мирног протеста због кршења права Срба и приштинског неиспуњавања обавеза из Дијалога. Београд и даље остаје при захтеву да српска компанија „МТС д.о.о.“ преузме пружање наведених услуга, управо онако као што је прописано одредбама постигнутих договора.

Покрајински регулатор ни током овог извештајног периода није расписао тендер/аукцију за добијање трајне лиценце мобилне телефоније. Ово питање је изузетно важно за српско становништво које живи јужно од реке Ибар, јер српска компанија „МТС д.о.о.“ у тамошњим српским срединама на основу привремене лиценце има право коришћења само технологије (2г, 3г) која је претходно, у време постизања договора о привременој лиценци, била инсталирана на терену. Предвиђеним добијањем трајне лиценце српска компанија би у срединама јужно од Ибра добила могућност да инсталира инфраструктуру којом би унапредила квалитет услуга које пружа својим корисницима, чиме би се реално унапредио њихов свеукупни положај.

Поред наведених питања, Београд ће у наставку Дијалога истрајати и на досадашњем захтеву да се изнађе решење за имплементацију друге фазе преговора из области телекомуникација, која се односи на нормализацију протока поштанских услуга.

Европске интеграције. Као што је у више претходних целина овог извештаја подробно описано, Приштина је током овог извештајног периода једностраним поступцима и опсежном репресијом над српским становништвом додатно продубила кризу која је дуже време карактерисала Дијалог Београда и Приштине. Имајући у виду да се ради о процесу од чијих резултата суштински зависи напредак у процесу евроинтеграција Републике Србије, јасно је да описано стање Дијалога од септембра 2022. године није могло позитивно да утиче на процес европских интеграција.

То је још један доказ да је Приштина, кроз механизам оцене напретка Србије у испуњености критеријума Поглавља 35, фактички добила неприхватљиву моћ да блокира процес европских интеграција Србије, а да при томе ни теоријски нема основа да се прибојава да ће у формалном смислу трпети било какву штету. Другим речима, Београд објективно не може да оствари супстантиван „пробој“ у процесу евроинтеграција уколико нема истоврсног резултата у оквиру Дијалога, при чему само одвијање Дијалога не зависе искључиво од српске стране.

Упркос томе, Београд је и током овог извештајног периода са своје стране наставио да одговорно одржава висок степен посвећености наставку процеса нормализације односа и испуњавању прелазних мерила из преговарачког Поглавља 35.

Питања произашла из тзв. техничких споразума

Катастар. Питање имплементације Споразума о катастру из 2011. године, који је од постизања блокиран одбијањем Приштине да доследно испуни преузете обавезе, остало је непромењено и током овог извештајног периода. Последњи забележен помак у овој важној области регистрован је крајем 2020. године, када су ЕУ посредници одлучили да ово питање поново ставе на дневни ред у оквиру Дијалога. Међутим, ти разговори нису резултирали постизањем решења за деблокаду имплементације Споразума, услед чега никакав помак у том правцу није направљен ни током 2021. 2022. године, као ни почетком 2023. године.

Чињеница је да је Београд свих протеклих година био једина страна која је давала конкретне предлоге за решење овог питања, који су били у складу са потписаним споразумом. Српска страна је у том смислу на састанцима у Бриселу 17. септембра и 10. децембра 2020. године изложила изузетно опсежан материјал, у оквиру којег су детаљно дефинисани структура и принципи за решавање питања приватне својине, као и предлози у вези методологије и начина рада, оснивања и функционисања, структуре и седишта свих тела која су предвиђена Споразумом.

Приштина је непоколебљиво остала при ставу да се имплементација Споразума мора спровести путем тзв. Закона о Косовској агенцији за упоређивање и верификацију имовине (у даљем тексту: „КАУВИ“), који је једнострано и противно слову самог Споразума израдила уз помоћ ЕУ, а потом га усвојила још 2016. године, упркос противљењу Београда и представника Срба на КиМ. Београд не може да прихвати ово једнострано решење, јер би се његовом применом и формално омогућила легализација узурпације приватне имовине Срба, неалбанаца и Српске православне цркве (у даљем тексту: СПЦ) на КиМ. Ради се о томе да је Приштина тзв. Законом о КАУВИ поверила одлучивање о имовинским правима грађана Републике Србије и СПЦ на КиМ органима које је сама формирала, који нису предвиђена Споразумом и у којима нема представника Срба.

Сходно наведеном, Београд је представницима ЕУ у више наврата указивао да је и пропис ПИС у Приштини о успостављању КАУВИ изузетно лош чак и у процесном смислу да га не могу побољшати никакве измене. Управо због тога, српска страна је наставила да одлучно захтева да Приштина у циљу доследне примене Споразума најпре мора да стави ван снаге одредбе тзв. Закона о КАУВИ и тзв. Закона о изменама и допунама Закона о КАУВИ, као и све правне радње и последице које су проистекле из његовог спровођења. Међутим, ЕУ посредници до данас ништа нису предузели у правцу стављања ван снаге овог акта.

Штавише, ЕУ није реаговала ни када је Приштина на чело секретаријата тзв. КАУВИ поставила бившег команданта тзв. Ослободилачке војске Косова (у даљем тексту: ОВК) Насер Шаљу у марту 2019. године. Наведено је резултирало незадовољством и изласком најпре представника Велике Британије, а потом и представника САД из надзорног одбора те агенције. У својим оставкама они су назначили да је Приштина наведеним политичким именовањем показала недовољну посвећеност заједничком пројекту очувања имовинских права грађана КиМ. У

међувремену, 1. фебруара 2022. године, да не би реметио рад КАУВИ својим политичким постављењем јер Скупштина ПИС у Приштини није желела да усвоји годишњи извештај агенције за 2020. годину, Насер Шаља је дао оставку на место председника извршног секретаријата. Још увек нико није постављен на ову функцију након усвајања његове оставке.

Иако још увек нема помака у решавању питања приватне својине на КиМ, српска страна ће наставити да од ЕУ тражи да обезбеди доследну имплементацију Споразума. То конкретно значи примену договореног на начин који ће омогућити адекватно и Споразумом прописано учешће Срба у раду Техничке агенције, Комисије за решавање спорова и Трипартитне имплементационе групе, јер је то једини начин да се заштити угрожена имовина и пониште досадашњи акти отимања и узурпирања имовине Срба и СПЦ на КиМ.

Матичне књиге. До напретка у решавању проблема који се тичу имплементације Споразума о матичним књигама из 2011. године није дошло ни током овог извештајног периода. Наиме, ПИС у Приштини и даље одбијају да одговорним и надлежним субјектима северног дела општине Косовска Митровица доставе матичне књиге или њихове копије са личним подацима грађана који живе у том делу града. Услед тога, ти грађани, који су већином Срби, остају ускраћени да прибаве лична документа у надлежној матичној служби у северном делу Косовске Митровице и принуђени су да по наведена документа иду у јужни део Косовске Митровице.

У вези са тим, Београд непрестано захтева од ЕУ посредника да предузму конкретне кораке према приштинској страни како би обезбедили успешну имплементацију овог Споразума из 2011. године. Тај договор је упечатљив пример да није довољно само да српска страна има добру вољу да испуни обавезе које из њега проистичу, већ је неопходно и да ЕУ обезбеди да друга страна поступа на истоветан начин. То у конкретном случају значи да треба да престане да дискриминише грађане из северног дела Косовске Митровице, који су већином српске националности. Поводом тога, Београд је писаним путем од ЕУ посредника захтевао да ПИС у Приштини омогуће српским грађанима да своја загарантована права остварују у надлежним матичним службама својих општина.

Царински печат. Споразум о царинском печату из 2011. године се у потпуности примењује од стране Београда, док се усаглашени аранжмани из овог споразума користе у свим документима везаним за промет робе (фитосанитарни сертификат, ветеринарски сертификати, фармацеутски сертификат, итд.).

За разлику од српске стране, Приштина је у извештајном периоду наставила са кршењем члана 1. овог споразума, који прописује да ће обе стране обезбедити слободно кретање робе у складу са ЦЕФТА споразумом. У вези са тим, београдска страна и даље мора да производе прелепљује налепницом ознаке оцењивања усаглашености „ААА“ на производима тако да се види само оцена усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за ПИС у Приштини). Разлог за то је објашњење надлежних приштинских органа да производи имају постављену ознаку усаглашености Републике Србије, са којом ПИС у Приштини немају постигнут Споразум о признању ознаке и документације о усаглашености. Пошто је ознака усаглашености „ААА“ у складу са ЕУ стандардима,

Београдска страна сматра да је прелепљивање ове оцене усаглашености у потпуности безразложно и у више наврата је усменим и писаним путем тражила од посредника да се то питање што пре реши.

Дипломе. Током извештајног периода је настављена блокада примене Споразума о дипломама из 2011. године. Ради се о континуитету деловања ПИС у Приштини, које имплементацију поменутог споразума од његовог закључења неуспешно покушавају да изместе из оквира Дијалога.

Кључни проблем који онемогућава примену договореног је одбијање ПИС у Приштини да признају листу високошколских установа акредитованих од стране Републике Србије. Услед тога, оне не признају ни високошколске исправе (у даљем тексту: „дипломе“) издате од стране Републике Србије, а нарочито дипломе стечене на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

Првобитно су се власти у Приштини правдале недостатком одговарајуће правне регулативе, а касније су почеле крајње отворено да одбијају да признају дипломе Републике Србије јер не желе да прихвате листу акредитованих високошколских установа Републике Србије на којима се налази и поменути Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Такав став ПИС у Приштини је у директној супротности са словом договорених споразума, јер су се обе стране у том оквиру сагласиле да признају све дипломе које су издале све високошколске установе акредитоване у систему Републике Србије и покрајинском систему. Дакле, ПИС у Приштини су једини кривац за неспровођење овог споразума, јер према одредбама договореног, нити оне ни Београд имају право да мењају листу високошколских установа акредитованих од друге стране. Напротив, експлицитна је обавеза обе стране да размене листу са другом страном, како би знале које су установе акредитоване у другом систему – и да потом у дефинисаној процедури изврше признавање диплома издатих од тих установа.

Овакво поступање ПИС у Приштини – које је искључиво мотивисано тежњом да Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици прикажу као део покрајинског система – нажалост директно штети великом броју младих на обе стране. Без обзира на њихову националну и другу припадност, ови млади људи због блокаде примене Споразума од стране ПИС у Приштини не могу да добију признање својих диплома како би могли да остваре радна и друга права на основу свог стеченог образовања. Уместо да одблокирају примену договореног зарад интереса младих генерација, ПИС у Приштини за све то време неосновано оптужују Београд.

Београд ће наставити да захтева од ЕУ посредника да се у наставку Дијалога ово питање реши у складу са постигнутим договорима, за шта је, у основи, потребно само да ПИС у Приштини најзад поступе по слову договореног и почну да признају дипломе које издаје било која од високошколских образовних институција акредитованих у образовном систему Републике Србије.

Слобода кретања. Режим слободе кретања заснива се на Споразуму о слободи кретања из 2011. године, Коначним оперативним закључцима Групе за имплементацију у области слободе кретања из 2011. године (у даљем тексту: „Коначни оперативни

закључци“), Договорима у вези са финализацијом спровођења Споразума о слободи кретања од 14. септембра 2016. године (у даљем тексту: „Договори“), Закључцима од 19. октобра 2016. године, који су пратили наведене договоре, Закључцима од 30. септембра 2021. године, Договором од 27. августа 2022. године и Договором од 23. новембра 2022. године.

У складу са тим, режим слободе кретања преко административне линије се примењује на шест заједничких тачака прелаза (ЗТП): ЗТП Табалије/Брњак, ЗТП Депце/Мучибаба, ЗТП Мутиводе/Мутиводе, ЗТП Мердаре/Мердаре, ЗТП Кончуљ/Бела Земља и ЗТП Рудница/Јариње.

Након што је проактивним ангажманом српске стране 27. августа 2022. године постигнут договор о личним картама, којим је предупређено даље нарушавање безбедности на терену и очуван државно-правни капацитет Републике Србије када је у питању важење личних карата које грађанима у Покрајини издају њени органи, напетости на терену су се наставиле у очекивању почетка примене приштинске одлуке о укидању „КМ“ регистарских таблица. Приштина је у том погледу одбила захтев САД да за додатних десет месеци одложи примену нелегалне одлуке од 29. јуна о „пререгистрацији“ српских „КМ“ регистарских таблица на „RKS“ таблице, што је на крају резултирало отпочињањем безбедносне кризе почетком новембра. Ланац догађаја је покренут приштинским изрицањем писаних „опомена“ власницима возила са „КМ“ регистарским таблицама од стране албанских припадника КП. Након тога је требало да уследи друга фаза кажњавања Срба кроз наплату новчаних казни у износу од 150 евра, да би целокупан процес био окончан у трећој фази конфискацијом српских возила уколико њихови власници не изврше пререгистрацију. Предузимањем ових нелегалних мера по питању таблица Приштина је директно прекршила Споразум од 30. септембра 2021. године, у складу са којим је режим „налепница/стикера“ прописан као привремено решење за возила са регистарским ознакама обе стране (укључујући и „КМ“ регистарске таблице) све до постизања трајног решења о том питању у Дијалогу на високом нивоу.

Приштинско инсистирање на једностраном и нелегалном укидању српских таблица, затим нелегална смена в.д. команданта РДС, константна репресија, непоштовање људских права и угрожавање личне и колективне безбедности Срба на северу КиМ, најпосле је резултирала привременим напуштањем покрајинских институција од стране српских представника са севера Покрајине. Они су ту одлуку прокламовали након састанка у Косовској Митровици 5. новембра 2022. године, при чему су навели да ће се вратити у покрајинске институције тек пошто ПИС у Приштини формирају ЗСО и повуку све противправне мере усмерене на укидање легалних српских „КМ“ регистарских таблица.

Упркос потреби да се хитно постигне компромис како би се превазишла кризна ситуација на терену, Приштина је активно опструисала изналажење решења за питање таблица током састанка на високом политичком нивоу 21. новембра. Насупрот томе, српска страна је и том приликом била крајње конструктивна, што је недвосмислено потврђено и у виду јавно исказаног става високог представника ЕУ за спољну и безбедносну политику Жозепа Бореља.

Након што је таквим расплетом објективно ојачана српска преговарачка позиција, компромисно решење је најзад постигнуто 23. новембра упркос приштинским покушајима да дође до ескалације ове кризе. До тога је дошло захваљујући снажном ангажману председника Републике, након којег је приштинска страна прихватила решење према којем су постојеће српске регистарске таблице са ознакама градова и општина на КиМ, које су издате до 23. новембра 2022. године, легалне и легитимне. У вези са тим, Београд је пристао да застане са издавањем нових регистарских таблица са ознакама српских градова и општина на КиМ до постизања трајног решења о овом питању, а Приштина је прихватила обавезу да обустави све активности на „пререгистрацији“ возила (укључујући обустављање казнене политике по свим фазама).

Међутим, упркос постигнутом договору, Приштина је 17. јануара 2023. године поново почела да зауставља возила са „КМ“ регистарским таблицама на ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије. То поступање је покушала да оправда неоснованим тврдњама да је тим возилима наводно истекла регистрација након 23. новембра 2022. године, чиме је грубо прекршила договор од 23. новембра 2022. године. Након снажног деловања према ЕУ посредницима са захтевом да обезбеде поштовање Споразума од 23. новембра, они су потврдили да је начин на који је Београд имплементирао споразум постигнут 23. новембра у потпуности сагласан том споразуму. Према том решењу, важење регистрационе налепнице за возила са „КМ“ таблицама је продужено на неодређено време, док је и даље остала обавеза прибављања годишње полисе осигурања и извештаја о техничком прегледу, што представља валидан доказ да је возило регистровано у складу са законом.

У том смислу, ЕУ посредници су суштински потврдили да, према Споразуму од 23. новембра, КП нема право да онемогућава слободу кретања возилима са „КМ“ регистарским таблицама које су биле уредно важеће на дан постизања тог договора у Дијалогу. Стога све „КМ“ регистарске таблице које су издате пре 23. новембра остају потпуно легалне и легитимне, и према Споразуму нико нема право да онемогућава слободу кретања возилима која их поседују.

Током извештајног периода, Приштина је примењивала и друге једностране мере којима је угрожавала примену Споразума о слободи кретања, а које се односе на: онемогућавање слободе кретања преко ЗТП Рудница/Јариње, Брњак/Табалије и Мердаре; изградњу бетонских баријера на путевима на северу КиМ у циљу успостављања нових пунктова за проверу кретања; захтеве за додатним личним подацима при најави посета ИРЛ и ходочасника који желе да дођу на КиМ, што није предвиђено ни једним споразумом; повремене забране уласка на АП КиМ организованим групама; као и посебне контроле и мере на ЗТП према званичницима Београда и другим лицима која долазе из централне Србије, а који не потпадају под режим који је договорен Споразумом о званичним посетама.

Српска страна је због ових проблема упутила посредничкој страни 9 одвојених протеста којима је указала да примена свих наведених мера представља грубо кршење Споразума о слободи кретања од стране ПИС у Приштини и затражила ангажовање ЕУ како би се та пракса хитно прекинула.

Имајући у виду свакодневну потребу за слободом кретања преко административне линије, српска страна константно захтева од ЕУ посредника да изврше утицај на приштинску страну да прекину са праксом увођења једностраних мера којима крше Споразум о слободи кретања и изазивају ескалацију политичких и безбедносних криза на северу КиМ.

Регионално представљање. Током извештајног периода нису вођени разговори о решавању питања која се односе на регионалну сарадњу, јер је сам Дијалог коришћен искључиво као механизам за деескалацију криза које је Приштина узроковала својим једностраним потезима. Када је реч о регионалном представљању, Приштина је наставила са активностима који су у супротности са Договором о регионалном представљању и сарадњи од 24. фебруара 2012. године, примарно настојећи да испровоцира реакцију Београда коју би ЕУ посредницима представила као српско кршење споразума из ове области.

У вези са тим, Београд је као кључни проблем препознао континуиране покушаје ПИС у Приштини да њихови представници на састанцима регионалних иницијатива и међународних организација буду представљени супротно начину који је стриктно прописан Договором. Предметни покушаји су се током извештајног периода већином односили на проблем обележавања назива Покрајине на састанцима организација и у пратећим документима, где су ПИС у Приштини настојале да издејствују да буду означене искључиво термином „Косово“, без астерикса (ознаке „*“) и пратеће фусноте, како је предвиђено Договором.

У том контексту, надлежни државни органи ће и у наредном периоду наставити да прате примену Договора о регионалном представљању Београда и Приштине са циљем заштите интереса српске стране и спречавања развоја догађаја и поступања који су супротни договореном у Дијалогу.

Интегрисано управљање прелазима (IBM). Република Србија у потпуности поштује договорене Закључке о *IBM*, као и Технички протокол о имплементацији *IBM*, који су закључени 2011. године.

Са друге стране, приштинско једнострано доношење одлука, без договора са Београдом у оквиру Дијалога, током овог периода је резултирало нарушавањем функционисања свих 6 заједничких тачака прелаза (ЗТП). Упркос томе, Београд је са своје стране предузимао све неопходне мере како би омогућио функционалност свих прелаза и повећао оперативност служби на њима.

У оквиру наставка Дијалога Београда и Приштине на високом политичком и техничком нивоу у протеклом периоду нису вођени разговори о питањима из области *IBM*. Једини изузетак односи се на посредну комуникацију преко ЕУ посредника, која је реализована крајем децембра по питању отварања ЗТП Рудница/Јариње, Брњак/Табалије и Мердаре које је приштинска страна затворила као одговор на мирне и ненасилне протесте српског становништва на локалним путевима.

Упркос одсуству формалних разговора у овој области, београдска страна је ЕУ посредницима наставила да указује на све конкретне проблеме, посебно оне који се

односе на проблеме са допремањем хуманитарних пошиљки лекова здравственим институцијама и болницама на КиМ. У том погледу је формално захтевала одлучно ангажовање европских посредника, али и истовремено радила на решавању текућих техничких проблема везаних примарно за омогућавање адекватних услова за рад свих службеника на прелазима у надлежности Београда.

Од кључних информација за функционисање ЗТП у овом извештајном периоду издвајамо следеће:

- Усаглашени фитосанитарни сертификат функционише без проблема. Међутим, Приштина и даље није решила проблеме забране увоза садног материјала винове лозе из централне Србије и регистрације и дистрибуције средстава за заштиту биља (пестицида) која су произведена у централној Србији, а дистрибуирају се на простор Косова и Метохије, о чему се разговарало од 2016. године на састанцима на централном нивоу и Имплементационе групе о ИВМ.
- Усаглашени ветеринарски сертификати функционишу без проблема. Није било напретка током извештајног периода по питању усаглашавања Сертификата за млеко и млечне производе и Сертификата за месо (свиња и живине) и производа од меса који су достављени Приштини још 27. новембра 2015. године.
- Усаглашени фармацеутски сертификат не функционише од краја септембра 2021. године на заједничким тачкама прелаза на којима се одвија комерцијални саобраћај, имајући у виду приштинску забрану испоруке хуманитарних пошиљки лекова здравственим институцијама и болницама на КиМ, које су претходно прошле комплетну процедуру одобравања у оквиру приштинских институција и били обележени у складу са устаљеном дугогодишњом праксом која је договорена за хуманитарне пошиљке. Због тога, пацијенти који се лече у болницама на АП КиМ морају да буду транспортовани у болнице у Нишу, Крагујевцу и Београду. Српска страна је и током овог извештајног периода наставила да захтева од ЕУ посредника да обезбеде да Приштина ову антицивизацијску забрану стави ван снаге и хитно омогући несметано допремање лекова и другог медицинског материјала из централне Србије. У том смислу је посредничкој страни поново достављена сва документација која потврђује описано поступање Приштине.
- ЗТП Мердаре се и даље налази у систему тзв. „зелених коридора“, који је формиран у оквиру Европске уније са циљем бржег и ефикаснијег решавања основних потреба људи по питању обезбеђивања њиховог снабдевања примарном робом, односно храном и санитарским материјалом током трајања пандемије *COVID-19* и

Распоређивањем додатних контејнера за смештај полицијских снага у близини ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије, Приштина је наставила да крши Споразум о ИВМ и техничке споразуме Војске Србије и КФОР који су закључени у оквиру режима

Војнотехничког споразума, по којима тзв. косовска полиција не сме да приђе ближе од 1.000 метара у односу на административну линију.

Званичне посете и официр за везу. ПИС у Приштини су и током овог извештајног периода наставиле да крше Договор о посетама званичника, који је у оквиру преговарачког процеса постигнут 14. новембра 2014. године. Договором је детаљно регулисана процедура, најаве и реализација званичних посета, временски рокови у којима треба да буду предузете радње у вези најаве посета, као и категорије званичника који улазе у режим званичних посета.

У вези са тим, главном преговарачу београдске стране на техничком нивоу и директору Канцеларије за КиМ др Петру Петковићу су и током овог извештајног периода у два наврата онемогућене планиране посете КиМ, упркос уредним најавама у складу са Договором.

Нове забране посета директору Канцеларије за КиМ од 9. септембра и 13. октобра 2022. године представљају наставак директног кршења Договора о посетама званичника, јер тај споразум у члану 2. јасно прописује да се сагласност за посете морају тражити само за две категорије званичника – за које се обавештења о посети морају послати најкасније 72 сата унапред за прву, односно 48 сати раније за другу категорију званичника. Тим чланом јасно су прописани и временски рокови у којима друга страна има право да поднесе приговоре и евентуално ускрати своју сагласност.

Међутим, у члану 3. овог Договора јасно је прописано да ће „свака страна именовати по једног званичника који ће имати „редован и поједностављен приступ“ другој страни и за кога ће стране „достављати само логистичке информације како би се омогућила припрема посета“. Имајући у виду да је у оквиру Дијалога договорено да тај званичник буде главни преговарач на техничком нивоу сваке стране у Дијалогу и да је српска страна службено обавестила ЕУ да је то господин Петковић, очито је да ПИС у Приштини немају ни формалну могућност да забране његову посету. То јест, приштинска страна има право само да прими знању обавештење да господин Петковић намерава да у одређеном периоду посети Покрајину и дужна је да ту посету безусловно логистички организује. Упркос томе, српска страна је и у припреми посета господина Петковића од 9. септембра и 13. октобра 2022. године извршила и више него благовремено најављивање како би посета могла да буде што лакше логистички припремљена са друге стране. Исто тако, током сваке посете господин Петковић је водио рачуна да његова активност и иступи у Покрајини на било који начин не могу да буду искоришћени од стране ПИС у Приштини за малициозну политизацију и додатно отежавање околности које прате Дијалог.

Осим посета директора Канцеларије за КиМ, ПИС у Приштини су у протеклом периоду појачале кршење Договора и када су у питању посете других српских званичника. Тако су најпре 13. и 14. октобра 2022. године неосновано онемогућене посете Покрајини министарке Републике Србије за бригу о породици Дарији Кисић-Тепавчевић, министру Републике Србије без портфеља Ненаду Поповићу и председнику Комисије Владе Републике Србије за нестала лица Вељку Одаловићу, којем је посета такође забрањена и 17. јануара 2023. године.

Посебно тежак случај кршења права на слободу кретања и Договора о посетама званичника одиграо се 25. децембра 2022. године, када је Његовој Светости Патријарху Српском Господину Порфирију онемогућено да уђе у Покрајину. Његовој Светости службеници ПИС у Приштини на ЗТП Мердаре ни 26. новембра нису дозволили прелазак у правцу КиМ, чиме су ПИС у Приштини директно прекршиле и део Договора о посетама званичника, који прописује и процедуру и начин одобрења уласка, између осталог и верских, званичника на простор КиМ.

Забрана путовања Његове Светости у Пећку патријаршију, која је древно и актуелно столно место Српске православне цркве и манастир коме је Његова Светост директни старешина, посебно у време када цео хришћански свет прославља рођење Сина Божијег, представља нецивилизован акт верске дискриминације и директно кршење одредби Договора из Дијалога који регулише ову област.

Током извештајног периода, српска страна је код ЕУ посредника писаним путем протестовала у свакој од наведених ситуација и захтевала да хитно обезбеде пуно и доследно поштовање Договора о званичним посетама. У вези са тим, посебно је наглашавано да Београд у потпуности поштује одредбе Договора.

Истовремено, спровођење Аранжмана о официрима за везу, који је постигнут 7. новембра 2012. године у Бриселу, током протеклог раздобља се одвијало без већих проблема. Једини изузетак односи се на дуготрајни проблем достављања хуманитарних пошиљки лекова здравственим институцијама и болницама на КиМ, које ПИС у Приштини онемогућавају од септембра 2021. године. Српска страна је и током овог извештајног периода упорно захтевала од ЕУ посредника да обезбеде решавање овог проблема. У том смислу је апострофирала моралну и сваку другу одговорност за довођење у ризик здравља људи који су погођени овом приштинском антицивизацијском мером.

Остала питања (покрeнута у циљу доприноса нормализацији односа)

Наплата царина. Београд је и током овог извештајног периода испуњавао све преузете обавезе и вршио наплату свих дажбина у складу са Споразумом о царинама из 2011. године.

Са друге стране, Приштина је наставила да утврђује царинску вредност робе на ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије на начин који доприноси додатном и непотребном задржавању у царињењу робе. Наиме, ни након пет година од договора на састанку Имплементационе групе о *ИВМ* у Бриселу 20. марта 2018. године није дошло до промене рада приштинске царинске службе у складу са српским захтевом тако да се царињење робе на поменути прелазима одвија до 20:00 часова (не као што је до сада случај - само при дневној светлости), за робу која не захтева велики број наименовања, односно не захтева додатне фитосанитарне или ветеринарске прегледе, у складу са Техничким протоколом о имплементацији Закључака о *ИВМ*, којим је дефинисано да царинска служба ради 24/7.

Осим тога, као додатна тешкоћа за привреднике са севера КиМ који у истом возилу имају више врста робе намењене за царињење појављује се проблем да због

немогућности утврђивања чињеничног стања на лицу места на ЗТП упућују се у јужни део Косовске Митровице.

Развојни фонд за тзв. север Косова. Ни током овог извештајног периода није одржан ниједан састанак Фонда за развој севера АП КиМ (у даљем тексту: „Фонд“). Последњи састанак чланова тог тела одржан је 6. новембра 2020. године. Том приликом је усвојена одлука о изградњи Културног центра у општини Косовска Митровица, што је уједно и последњи договорен пројекат овог фонда.

Након овог састанка, није било никаквих нових активности, нити усвајања и одобравања нових пројеката од стране Фонда. У претходном периоду, Фонд је успешно реализовао више значајних пројеката у општинама Косовска Митровица, Лепосавић, Зубин Поток и Звечан. Следеће заседање Управног одбора Фонда могло би да донесе одлуку у вези пројеката који су том телу представљени на последњем састанку Фонда, а тичу се израде општинске планске и пројектне документације за изградњу путева у општини Лепосавић и изградње пута Коваче-Превија у општини Зубин Поток, који још увек нису одобрени.

Што се тиче количине средстава у Фонду, иако је након укидања приштинских царинских баријера и такси на робу из централне Србије 2018. године настављен промет производа преко ЗТП који се налазе на северу АП КиМ (ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије), према подацима са последњег састанка Фонда од царинских и акцизних прихода, као и прихода од ПДВ прикупљено је само 2,7 милиона ЕУР.

Осигурање возила. Меморандум о разумевању у области осигурања возила се и током овог извештајног периода се релативно успешно примењивао.

Након именовања кореспондената за анализу од стране тзв. Косовског бироа осигурања (КИБ), осигуравајућа друштва обе стране су постигнути договор релативно успешно спроводиле. Да би могло да се говори о пуном спровођењу договора, неопходно је да се на административној линији успостави систем електронске верификације полиса осигурања возила, уместо постојеће визуелне контроле. Успостављање система електронске верификације возила ће смањити могућност злоупотреба, пре свега када је реч о кријумчарењу возила, али и по питању процене накнаде штете за возила.

Слободна трговина. Слободна трговина између Београда и Приштине одвија се у складу са Споразумом о слободној трговини у Централној Европи (СЕФТА). Ову област у одређеној мери регулишу и Споразум о царинском печату и Технички протокол о имплементацији *IBM*, у оквиру којег је постигнут Споразум о царинама 2011. године.

ПИС у Приштини су током извештајног периода наставиле да отежавају унапређење слободне трговине у оквиру *CEFTA* споразума одбијањем да уз подршку УНМИК усвајају већ усаглашене одлуке. На тај начин је приштинска страна суштински блокирала читав процес сарадње и успостављања заједничког тржишта на регионалном нивоу.

Осим тога, покрајинске привремене институције и даље онемогућавају пласман српске робе ка Покрајини на директан или индиректан начин. Тако су од септембра 2022.

године наставиле да захтевају да се за прометовање бојлера из централне Србије на АП КиМ преко ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије користи искључиво оцена усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за Приштину), без ознаке „ААА“ (која није прихватљива за Приштину иако је у складу са ЕУ стандардима).

У исто време, Приштина и даље крши одредбе *CEFTA* споразума применом нецаринских препрека при пласману робе из централне Србије на КиМ. Ради се о негативној пракси повећања цене српских производа обрачуном транспортних трошкова применом виших основица од реалних за обрачун ПДВ и увођењем додатних такси којима се утиче неповољно на конкурентност српских производа на АП КиМ. У вези са тим, Приштина врши обрачун транспортних трошкова поједине робе применом виших основица од реалних за обрачун ПДВ и наплаћује додатну таксу од 4 евроцента по блоку за грађевинске блокове који долазе из централне Србије. На снази је још увек и одлука Приштине од 19. октобра 2017. године, којом је уведена нецаринска баријера у виду посебне дажбине на пшенично брашно пореклом из централне Србије у износу од 40 евра по тони, као и одлука о посебним дажбинама на сточну храну пореклом из централне Србије у износу од 4 евроцента по килограму.

Приштина додатно усложњава и поскупљује читав процес прометовања српских производа из централне Србије у Покрајину захтевом да је неопходно да их прати уверење о контролисању квалитета које је издато од стране акредитоване лабораторије. Овим поступком значајно успорава и спречава трговину робом између централне Србије и КиМ, са крајњим циљем што већег смањења српског економског присуства у Покрајини.

Из централне Србије ка Косову и Метохији највише се прометују безалкохолна пића, грађевински материјал, житарице, брашно и ламинат, док са Косова и Метохије у централну Србију највише долазе металне профилне цеви, бетонске цеви, палете, итд.

Мост и „Парк мира“ у Косовској Митровици. Ни током овог извештајног периода није било напретка у примени споразума постигнутим у овој области у оквиру Дијалога. Наиме, иако су у складу са Споразумом завршени сви грађевински радови у зони моста и пешачке Улице краља Петра у Северној Митровици, до њиховог истовременог отварања још увек није дошло. Основни предуслов томе јесте да Приштина поступи у складу са Закључцима Радне групе за слободу кретања – мост који су договорени 2015. године и Договором који је постигнут 2016. године, на основу којих би требало да изврши административно разграничење Северне и Јужне Митровице у области Сувог Дола. Тек након тога могу да се створе услови да српска страна и ЕУ усагласе датум истовременог отварања моста и пешачке улице.

За српску страну је изузетно позитивно то што је надлежни ЕУ посредник још на састанку одржаном 27. фебруара 2018. године у Бриселу потврдио да ЕУ сматра да разграничење Северне и Јужне Митровице у области Сувог Дола мора бити извршено пре истовременог отварања моста и пешачке Улице краља Петра. Том приликом, он је у основи подржао захтев српске стране да то разграничење буде извршено тако да граница између две поменуте општине буде линија која ће бити повучена преко катастарске зоне Суви До“, а која се према релевантном акту покрајинских привремених органа тренутно налази у саставу Јужне Митровице. У том смислу, ЕУ посредник је заправо уважио

аргумент српске стране да је Приштина фактички већ извршила ово разграничење, тако што је пред покрајинске изборе 2017. године Србе из српског дела тог села сврстала у бирачки списак општине Северна Митровица, а Албанце из албанског дела тог села у бирачки списак општине Јужна Митровице.

Након више провокација органа ПИС у Приштини током протеклих година, током извештајног периода није било знатнијег ангажовања приштинских управних органа које би реметило успостављени *status quo*. Упркос томе, зона моста и Сувог Дола остаје неуралгична тачка севера КиМ, где се и даље дешавају међуетничке „интеракције“ које понекад имају и насилни карактер, а сам мост и његово окружење су предмет интензивних активности приштинских параполицијских снага приликом нелегалних упада које спроводе на северу КиМ.

Имајући у виду значај овог питања за стабилност севера КиМ, као и потребу да се оно реши у складу са споразумима постигнутим у овој области у Дијалогу, Београд ће и даље инсистирати на хитној доследној примени тих споразума. Из чисто техничке перспективе посматрано, имплементација овог споразума би могла да се реализује релативно брзо, одмах након што ПИС у Приштини испуне своју обавезу да поменуто фактичко разграничење Северне и Јужне Митровице, које је 2017. године извршила Приштина, формално „пресликају“ у одговарајуће покрајинске регулативе.

Цивилна заштита. ПИС у Приштини ни током овог извештајног периода нису испуниле све обавезе преузете Споразумом о цивилној заштити (у даљем тексту: ЦЗ). Приштина и даље своје поступање у том смислу покушава да оправда пред ЕУ посредницима наводним неиспуњавањем радних дужности од стране интегрисаних бивших припадника ЦЗ, иако је Београд током 2021. и 2022. године на састанцима у Дијалогу аргументовано доказао да та лица врше радне обавезе из домена свог радног ангажовања.

Споразуми и дијалог привредних комора. Сарадња две коморе заснована је на Меморандуму о разумевању ПКС и ПКК од 24. јула 2013. године, као и анексима о арбитражи у случају спорова и изградњи институционалних капацитета.

Током извештајног периода дошло је до напретка у овој сарадњи у оквиру процеса Западни Балкан (у даљем тексту: „ЗБ“), првенствено кроз заједничке активности Коморског инвестиционог форума Западног Балкана (у даљем тексту: „КИФ ЗБ“). У вези са тим, 2. новембра 2022. године одржан је састанак Управног одбора КИФ ЗБ, на којем је разматрано формирање тима који ће заједно са Управним одбором радити на борби против високе инфлације и енергетске кризе, као и квартално анализирати напредак постигнут у кључним областима регионалне сарадње, као што је прометовање производа, издавање радних дозвола, итд.

Двадесет дана касније, 22. новембра, на Инвестиционој конференцији Западног Балкана, која је организована од стране КИФ ЗБ и Регионалног савета за сарадњу у Љубљани, окупили су се европски инвеститори из региона и шире са циљем да се информишу о могућностима и предностима улагања у регион.

Међутим, упркос позитивној сарадњи привредних комора, на КиМ је током овог извештајног периода настављена негативна кампања бојкота српских производа у оквиру албанских медија. Једна од последњих кампања у низу је носила назив “Бојкотујте српске производе, Бојкотујте 8|60” (“*Bojkoto produktet serbe, Bojkoto 8|60*”), где број 860 представља бар код који користи Република Србија.

Очигледно је да се политичка и безбедносна криза на КиМ прелива и на привредну сарадњу, при чему се од стране приштинских институција Република Србија и српски производи жигошу као непожељни на овом простору.

Транспорт опасног терета. Транспорт опасног терета између Београда и Приштине одвијао се без икаквих проблема до августа 2015. године, када је неколико возила са регистарским ознакама „КС“ заустављено од стране надлежне инспекције у централној Србији. Том приликом је утврђено да ова возила не поседују одговарајуће *ADR* сертификате и да не задовољавају потребне техничке стандарде. Сертификати које су та возила и возачи користили су издати од стране приштинских институција, које нису надлежне за њихово издавање у складу са прописима *ADR*, обзиром да тзв. Косово није страна уговорница тог међународног споразума.

Како би се решио наведени проблем и омогућила слободна трговина између Београда и Приштине, овим возилима је дата могућност да током прелазног периода од четири месеца (до 31. децембра 2015. године) изврше сертификацију возила и возача у складу са регулативом *ADR*. Током прелазног периода један број компанија са КиМ су сертифициовале своја возила и возаче код надлежних органа Републике Србије. Међутим, одређени број компанија није прибавио потребне сертификате или из разлога што возила нису испуњавала техничке услове за превоз опасног терета, или због тога што нису желели да сертификате прибављају од надлежних органа Републике Србије.

Разговори у циљу решавања овог проблема настављени су, када је на састанку 19. априла 2016. године у Бриселу постигнут договор, којим се омогућава транспорт опасног терета преко административне линије, уз поштовање свих стандарда предвиђених конвенцијама *ADR*. Постигнутим договором укинута су „реципрочне“ мере које су 21. марта 2016. године уведене од стране Приштине.

Упркос нестабилној политичкој и безбедносној ситуацији на КиМ током овог извештајног периода, настављена је генерално успешна имплементација овог договора. На спречавању појаве евентуалних нових проблема у овој области наставиле су да раде Канцеларије у сарадњи са представницима Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Управе за транспорт опасног терета, као и привредних друштва која испоручују робу купцима на територији Косова и Метохије.

Нова питања

Нестала лица. Ни током овог извештајног периода није финализован и закључен договор о тексту Декларације о несталим лицима, који је ЕУ као посредник формулисала и предложила странама у Дијалогу још пре више од годину дана.

Упркос томе, Београд је наставио конструктивно ангажовање како би се најзад решило ово чисто хуманитарно питање. У том смислу би требало подсетити да је српска страна иницијално у потпуности прихватила првобитну верзију декларације коју је предложио ЕУ посредник, али је Приштина одбила такав садржај декларације. Уместо решавања овог питања, Приштина и даље опструира договор, посебно у делу избегавања одговорности тзв. ОВК за нестанке Срба и других неалбанаца током ратних сукоба, али и у периоду после распоређивања међународне цивилне мисије у Покрајини.

Београд ће учинити све да по овом питању дође до компромисног решења које би окончало патњу свих породица чији су најмилији нестали. У прилог томе говори чињеница да је Београд до сада одговорио на све захтеве Приштине за претрагу локација на простору централног дела Републике Србије, које су инициране преко Међународног комитета Црвеног Крста. Београд је извршио теренску проверу на укупно 22 локације, од којих су на 5 локација пронађени посмртни остаци 914 Албанаца, док на преосталим локацијама, претраженим по званичном захтеву Приштине, нису пронађени никакви посмртни остаци.

Са друге стране, Приштина је од 10 званичних захтева Београда за претрагу локација одговорила само на два захтева који се тичу локација Бункер и Јавор. На локацији Бункер пронађени су посмртни остаци породица Петровић и Шутаковић, док је локација Јавор након дуже опструкције Приштине претражена тек 8. децембра 2022. године. Том приликом омогућено је присуство обе стране у складу са устаљеном процедуром, али на тој локацији нису пронађени никакви посмртни остаци.

IV Збирни преглед постигнућа рада Канцеларија

Канцеларије су у оквиру своје надлежности, током овог извештајног периода израдиле укупно **43 припремна материјала и стручна мишљења**, којима су обухваћене теме и питања која су у овом раздобљу била активна у Дијалогу. Ти документи су израђивани примарно за потребе разговора највиших државних званичника, али и потребе тимова који су учествовали у раду Дијалога на техничком и експертском нивоу.

У вези са преговарачким процесом, **реализован је преко 50 разноврсних састанака**. Они су вођени примарно са представницима ЕУ, али и међународних организација и других држава које су се повремено бавиле питањима које су део Дијалога или, у мањој или већој мери, индиректно имају везе са преговарачким процесом. Теме ових састанака била су питања о којима се иначе редовно разговарало у Дијалогу (Први споразум, технички споразуми, други договори), затим проблеми произашли из Дијалога, као и друга питања, која су у вези са Дијалогом и доприносе његовом успеху. Од укупног броја састанака у овом извештајном периоду, доминантан број је овога пута, због околности које су претходно већ елабориране у овом извештају, реализован у Београду, док су остали састанци одржавани у Бриселу. Тематски састанци у пружању експертске и друге подршке деловању политичких представника Срба са Косова и Метохије су одржавани у централној Србији (Рашка и друга места) и на Косову и Метохији (Косовска Митровица, итд.).

Током преговарачког процеса у протеклом периоду **по значају се издвајају следећи резултати:**

- Упркос приштинским покушајима да дође до крајње ескалације кризе по питању регистарских таблица, постигнуто је по српску страну објективно повољно компромисно решење кроз **договор од 23. новембра 2022. године**. До договора је дошло пошто је приштинска страна прихватила модел решења према којем су све стране признале да су српске КМ регистарске таблице и даље потпуно валидне. У вези са тим, Приштина је приморана да прихвати обавезу да обустави све активности на „пререгистрацији“ возила (укључујући обустављање казнене политике по свим фазама).
- Београд и Срби са КиМ су испословали јасну и недвосмислену **писану потврду КФОР** да приштинске безбедносне снаге неће улазити на север КиМ без одобрења команданта КФОР и четири српска градоначелника са севера Покрајине, као и **заједничку јавну изјаву ЕУ и САД** којом се гарантује да Приштина неће да хапсити и процесуирати било којег Србина који је учествовао на „мирним протестима/барикадама“, чиме је признато право Србима да су барикаде миран облик протеста. Овим документима којима је окончана децембарска криза на КиМ, српска страна је објективно ојачала своју позицију по спорним питањима која су била предмет и покретач протеста Срба, а која су директно повезана са проблематиком имплементације споразума постигнутих у Дијалогу.
- Очуван је и знатно унапређен кредибилитет српске стране као поузданог партнера који је посвећен нормализацији односа, чиме су **осујећене малициозне приштинске намере да портретише Београд као наводни извор нестабилности у региону**. Уместо јачања тог наратива који би био у функцији остваривања интереса приштинске стране, Београд је током извештајног периода и јавно од стране ЕУ посредника и других релевантних међународних субјеката карактерисан као конструктивна страна у свим кризним ситуацијама. Такав приступ, заснован на спремности на компромис зарад мира у региону и безбедности свих грађана на простору АП КиМ, умногоме је утицао да решења кризних ситуација у овом раздобљу буду претежно у интересу српске стране.

Канцеларије су наставиле да пружају сву логистичку, стручну и техничку помоћ државним органима Републике Србије и представницима Срба са АП КиМ по свим питањима, која су директно или индиректно повезана са преговарачким процесом.

За процес припреме и реализације преговора са ПИС у Приштини изузетну важност имају послови координације и техничке организације процеса Дијалога у земљи и иностранству. У том смислу, вођена је интензивна писана и усмена комуникација са: представницима институција Републике Србије који непосредно учествују у процесу организовања активности у оквиру преговора; техничким и стручним службама Министарства спољних послова и релевантних дипломатско-конзуларних представништава у иностранству, посебно сталном Мисијом Републике Србије при ЕУ у Бриселу, техничким и стручним службама Министарства Одбране, Војском Србије, техничким и стручним службама Министарства унутрашњих послова, као и надлежним службама Владе.

Извршење свих напред наведених послова је у оперативном погледу остваривано кроз непосредну реализацију и комуникацију састанака са представницима институција Републике Србије, ЕУ, УН, УНМИК, заинтересованих држава и међународних организација, представницима Срба са Косова и Метохије и представницима ПИС у Приштини, како у земљи, тако у иностранству.

У циљу испуњења правно-финансијских захтева реализован је обиман посао израде административних докумената и спроведене бројне прописане процедуре.

Током извештајног периода Канцеларије су обезбедила и превођење бројних тематских докумената (платформе, информације, извештаји, билтени, преписке, итд.) за потребе одржавања састанака у оквиру Дијалога или у непосредној вези са тим процесом.

Током извештајног периода, настављено је темељно вођење јединствене и централизоване архиве свих докумената израђених у току преговарачких активности и имплементације договора.

15. јануар 2023. године